

# **Sprawozdanie z działalności**

## **Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2022 rok**

### **Najważniejsze informacje o Narodowym Instytucie Dziedzictwa**

#### **A. Misja NID**

Misją NID jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego w celu jego zachowania dla przyszłych pokoleń poprzez wyznaczenie i upowszechnianie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków, kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego, a także gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie. Instytut, realizując swoje zadania statutowe, uznaje, że zarówno zabytki, jak i niematerialny dorobek kulturowy poprzednich pokoleń są świadectwem naszej przeszłości i będąc ważną częścią naszego dziedzictwa, mogą stanowić trwały fundament wspólnej przyszłości i zrównoważonego rozwoju naszej Ojczyzny.

#### **B. Opis Instytutu**

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest prawnym następcą Ośrodka Dokumentacji Zabytków, utworzonego w 1962 r. w celu „usprawnienia inwentaryzacji zabytków dla racjonalnego planowania ich odbudowy i konserwacji”. W 2002 r. poprzez połączenie Ośrodka Dokumentacji Zabytków i Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu powstał Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (KOBiDZ). 1 stycznia 2007 r., na mocy zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, do KOBiDZ przyłączono Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, co oznaczało powstanie pod poprzednią nazwą nowej instytucji kultury. 1 stycznia 2011 r. KOBiDZ zmienił nazwę na Narodowy Instytut Dziedzictwa. Instytucja z nową nazwą i zmienionym statutem, dostosowanym do ówczesnych wyzwań stojących przed systemem ochrony zabytków, kontynuowała idee ochrony i udostępniania dziedzictwa kulturowego szerokim grupom odbiorców.

Kolejne zmiany w Instytucie nastąpiły w 2014 r. i polegały na aktualizacji statutu i Regulaminu Organizacyjnego NID.

31 stycznia 2020 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego po raz kolejny nadał nowy statut dostosowany do aktualnych potrzeb związanych z ochroną

i opieką nad zabytkami, czego konsekwencją było wdrożenie 1 lipca 2020 r. nowej struktury organizacyjnej Instytutu w celu bardziej efektywnego realizowania misji NID.

### **C. Ramy prawne funkcjonowania NID**

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest państwową instytucją kultury, która działa na podstawie następujących aktów prawnych:

- ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 1983 oraz z 2019 r. poz. 115, 730, 1696 i 2020),
- ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1696),
- statutu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 stycznia 2020 r. (poz. 5).

### **D. Struktura organizacyjna**

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym z dn. 1 lipca 2020 r. strukturę organizacyjną Instytutu tworzą:

- 1) Dział Standardów Konserwatorskich, w skład którego wchodzi:
  - a) Zespół ds. Dziedzictwa Archeologicznego,
  - b) Zespół ds. Krajobrazu i Zieleni Zabytkowej,
  - c) Zespół ds. Ekspertyz i Analiz Zabytków,
  - d) Zespół ds. Monitoringu Zabytków;
- 2) Dział Kształcenia o Dziedzictwie, w skład którego wchodzi:
  - a) Zespół ds. Upowszechniania Wiedzy,
  - b) Zespół ds. Komunikacji Społecznej,
  - c) Zespół ds. Wydawnictw,
  - d) Zespół Biblioteki;
- 3) Dział Danych o Zabytkach, w skład którego wchodzi:
  - a) Zespół ds. Archiwaliów,
  - b) Zespół ds. Danych Cyfrowych,
  - c) Zespół ds. Rejestru i Ewidencji Zabytków;
- 4) Zespół Biura Dyrektora;
- 5) Zespół ds. Administracyjnych;
- 6) Zespół ds. Finansowych;
- 7) Zespół ds. Kadrowych;
- 8) Zespół ds. Koordynacji i Rozliczania Programów;
- 9) Zespół ds. Obsługi Prawnej;

- 10) Samodzielne Stanowisko ds. Audytu Wewnętrznego – Auditor Wewnętrzny;
- 11) Samodzielne Stanowisko ds. Informacji Niejawnych – Pełnomocnik Dyrektora ds. Ochrony Informacji Niejawnej.
- 12) Oddział Terenowy w Gdańsku, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Toruniu;
- 13) Oddział Terenowy w Krakowie, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Kielcach;
- 14) Oddział Terenowy w Olsztynie, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Białymstoku;
- 15) Oddział Terenowy w Opolu, w skład którego wchodzi:
  - a) Pracownia Terenowa w Katowicach,
  - b) Pracownia Terenowa w Łodzi;
- 16) Oddział Terenowy w Poznaniu, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Szczecinie;
- 17) Oddział Terenowy w Rzeszowie, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Lublinie;
- 18) Oddział Terenowy we Wrocławiu, w skład którego wchodzi Pracownia Terenowa w Zielonej Górze;
- 19) Specjalistyczna Pracownia Terenowa „Centrum Architektury Drewnianej” w Otwocku;
- 20) Specjalistyczna Pracownia Terenowa „Park Mużakowski” w Łęknicy;
- 21) Specjalistyczna Pracownia Terenowa „Zespół pałacowo-parkowy” w Trzebinach.

#### **E. Zadania statutowe NID**

Do zadań statutowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa należy w szczególności:

1. tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badania, konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych, nieruchomych i archeologicznych;
2. włączenie się na wniosek ministra lub Generalnego Konserwatora Zabytków w proces ewaluacji i doskonalenia systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz w proces ochrony dziedzictwa niematerialnego;
3. wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej;
4. monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego oraz wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom, w tym

w szczególności dla obiektów z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO i uznanych za Pomniki Historii;

5. publikowanie i upowszechnianie wydawnictw z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim;
6. realizacja specjalistycznych programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami;
7. podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami zabytków na rzecz właściwego zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego oraz promowanie zasad opieki nad zabytkami;
8. realizacja programów i kampanii społecznych w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
9. realizacja programów edukacyjnych i podejmowanie współpracy na polu edukacji społecznej na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym;
10. podejmowanie współpracy na rzecz wzrostu społecznego zaangażowania w system identyfikacji i ochrony dziedzictwa kulturowego;
11. gromadzenie, opracowywanie, archiwizowanie i udostępnianie wiedzy o stanie zachowania i wartościach zasobu dziedzictwa kulturowego, w tym także zbiorów naukowych związanych z ochroną tego dziedzictwa;
12. gromadzenie i zarządzanie zasobem dokumentacji rejestru zabytków i Krajowej Ewidencji Zabytków, a także ewidencjonowanie badań archeologicznych prowadzonych na terenie kraju;
13. prowadzenie i rozwój ogólnopolskiego cyfrowego systemu gromadzenia i udostępniania danych o dziedzictwie kulturowym, w tym danych geolokalizacyjnych;
14. koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zabytku nieruchomego za Pomnik Historii;
15. realizacja w zakresie powierzonym przez ministra zadań wynikających z porozumień, konwencji i innych dokumentów ratyfikowanych przez Polskę, związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym;
16. prowadzenie w porozumieniu z ministrem współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym;

17. organizowanie i prowadzenie innych prac związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na zlecenie ministra lub Generalnego Konserwatora Zabytków.

Instytut realizuje swoje zadania, współpracując ze służbami konserwatorskimi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi wyspecjalizowanymi w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym ze szkołami wyższymi, instytucjami naukowymi, instytucjami kultury, muzeami, kościołami i związkami wyznaniowymi, a także administracją rządową i samorządową oraz organizacjami pozarządowymi.

## Działalność Narodowego Instytutu Dziedzictwa

### A. Priorytet – Wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony i konserwacji zabytków

1. Program przeciwdziałania przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu archeologicznemu

W okresie sprawozdawczym monitorowany był rynek antykwaryczny w zakresie naruszeń prawa dotyczących zabytków archeologicznych. Monitoringowi poddano 67 aukcji na portalach aukcyjnych Allegro i eBay. W wyniku tych działań wykryto i zgłoszono Policji 2 przypadki złamania prawa. Pracownik NID uczestniczył w cyberpatrolu w ramach akcji policyjnej Pandora VII wspólnie z Krajową Administracją Skarbową i Policji, zgłosił na Policję sprawę kradzieży z Biblioteki Augustiańskiej w Żaganiu, asystował w przeszukaniu policyjnym, zweryfikował dla obsługi portalu Allegro 3 oferty .

Realizacja zadań statutowych nr 4, 6.

2. Wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej

W okresie sprawozdawczym specjaliści NID z Warszawy i Oddziałów Terenowych, **sporządzili 413 opinii specjalistycznych.**

Tabela I. Opinie specjalistyczne opracowane przez NID

Lp.	wnioskodawca	Liczba opinii
1.	Generalny Konserwator Zabytków (opinie dotyczące skreśleń zabytków z rejestru lub w sprawach prowadzonych postępowań odwoławczych)	80
2.	Wojewódzcy konserwatorzy zabytków (opinie dotyczące rozpoznania wartości zabytkowych oraz oceny prowadzonych prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach)	200
3.	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (opinie dotyczące oceny badań)	114

	archeologicznych prowadzonych na terenach przeznaczonych pod inwestycje drogowe)	
4.	Inne organy (samorządowi konserwatorzy zabytków, Prokuratura, Policja)	19
5.	Razem	413

Realizacja zadań statutowych nr 1, 3, 4, 7.

### 3. Przygotowywanie opracowań studialnych

Oprócz opinii i ekspertyz sporządzonych na zlecenie organów konserwatorskich NID wykonał dla wojewódzkich konserwatorów zabytków opracowania typu studialnego. dla miejscowości:

- Ciechocinek, Janów Podlaski, Siderka, Bytom w ramach KPOZiOnZ, zadanie 1.1.3, planowane studium miejscowości Brody nie zostało wykonane w br.,
- studium dla miejskiego konserwatora w Żorach na temat badań archeologicznych w Żorach oraz studium historyczno-krajobrazowe cerkwi w Smolniku w części merytorycznej analizy krajobrazowej i wniosków do działań ochronnych .

Realizacja zadań statutowych nr 1, 3, 4, 7, 11.

### 4. Współpraca z GDDKiA i udział w programie ratowniczych badań archeologicznych na trasach budowy dróg krajowych

W ramach współpracy z GDDKiA w całej Polsce w okresie sprawozdawczym eksperci NID uczestniczyli w 37 odbiorach prac archeologicznych realizowanych w związku z budową dróg krajowych i autostrad.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 3, 4, 7.

### 5. Tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badań i konserwacji zabytków ruchomych, nieruchomych i archeologicznych

W ramach tworzenia i upowszechniania standardów dokumentacji, badań i konserwacji poszczególnych kategorii zabytków NID w okresie sprawozdawczym opracował uzupełnienia do standardów postępowania w projektowaniu z zakresu konserwacji i restauracji parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni:

- zalecenia do wykonania projektu koncepcyjnego konserwacji i/ lub restauracji;
- zalecenia do opracowania projektu wykonawczego z zakresu zieleni;
- zalecenia do opracowania projektu budowlanego robót budowlanych wymagających uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę oraz projektów wykonawczych;
- zalecenia do projektowania zieleni.

W zakresie ochrony zabytków architektury drewnianej opracowywane zostały zagadnienia:

- zalecenia do sporządzania opracowania mykologicznego zabytku nieruchomego wykonanego w konstrukcji drewnianej;
- standardy prowadzenia i opracowania wyników badań architektonicznych, translokacja zabytkowych budynków drewnianych – standard procesu.

Ponadto opracowano następujące tematy:

- standaryzacja postępowań konserwatorskich, w tym wydawanie pozwoleń na instalacje fotowoltaiczne w obiektach i obszarach zabytkowych i w ich otoczeniu;
- standaryzacja postępowań konserwatorskich wobec obowiązku zapewnienia dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- zalecenia dotyczące postępowania z nawierzchniami w historycznych układach urbanistycznych;
- zalecenia dotyczące postępowania z zawilgoczeniami zabytków.

Powyższe standardy opracowane zostały jako realizacja zadania 1.2.2 – Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich w Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ponadto w I półroczu 2022 rozpoczął pracę Zespół roboczy NID ds. szczątków ludzkich w kontekście ochrony zabytków. Do udziału w zespole zaproszono: dr. hab. Macieja Trzcieskiego (UWr), p. Agatę Tannhäuser i dr. Łukasza Stanaszka (PMA). Ze strony NID należą do niego: dr A. Oniszczyk (koordynatorka), J. Wrzosek, M. Sabaciński i prof. Wojciech Kowalski. W trakcie dwóch spotkań roboczych (17.03 i 24.06) ustalono listę zagadnień do poruszenia w analizie stanu prawnego i rekomendacjach "miękkich". Inspektorom ds. zabytków archeologicznych z WUOZ i Delegatur rozesłano ankietę dotyczącą praktyki postępowania ze szczątkami ludzkimi. Uzyskano 22 unikalne odpowiedzi (45% zaproszonych, 14 województw). Powstały analizy stanu prawnego autorstwa prof. W. Kowalskiego (część cywilistyczna) i dr. hab. Macieja Trzcieskiego (karnistyczna), których wyniki zaprezentowano na spotkaniu 30 listopada 2022 r. Rozpoczęto prace nad koncepcją Bazy Dziedzictwa genetycznego Polaków. Zespół będzie kontynuował pracę w przyszłym roku.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 2.

## 6. Szkolenia specjalistyczne w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

W ramach realizacji programów szkoleniowych oraz informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami NID przeprowadził szkolenie dla funkcjonariuszy KAS pt. „Przemyt zabytków archeologicznych z Ukrainy”. W ramach szkoleń zostało przeszkolonych ok. 400 osób.

Przeprowadzono również 2 szkolenia dla pracowników samorządów w zakresie ochrony i zarządzania zielenią w gminach.

Dla pracowników NIMOZ i muzeów przeprowadzono szkolenie nt. „Standardów dotyczących obiektów komponowanej zieleni o wartościach zabytkowych” w ramach seminarium „Zieleń w muzeum – diagnoza problemu”.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 6.

#### 7. Wydawanie czasopism i publikacji specjalistycznych

W bieżącym okresie sprawozdawczym przygotowano i wydrukowano kolejne numery czasopism:

- „Raport” nr 16,
- „Kurier Konserwatorski” nr 21,
- „Ochrona Zabytków” nr 2/2021 i 1/2022.

W ramach działań związanych z KPOZiOnZ wydrukowano następujące publikacje:

- „Park kulturowy. Szansa i wyzwanie”,
- „Dom na Podlasiu. Katalog projektów domów jednorodzinnych dla terenów wiejskich i podmiejskich województwa podlaskiego” (a także ulotkę i plakat konkursu Twój dom – dialog z tradycją),
- „Architektura regionalna – rzeczywista potrzeba czy iluzja?”,
- „Dziedzictwo kulturowe w badaniach, t. II: Rozwój lokalny i strategiczne zarządzanie rozwojem gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe”,
- „Dziedzictwo kulturowe w badaniach, t. III: Społeczno-ekonomiczne oddziaływanie dziedzictwa kulturowego”,
- „Wywiady o dziedzictwie. Życie między zabytkami. O dziedzictwie w rewitalizacji”,
- „Poradnik opiekuna domu drewnianego” Filipa Gawlińskiego,
- broszurę „Ocena stanu technicznego zachowania budynku drewnianego” Piotra Horodyskiego,
- „Dostępność architektoniczna obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami” w oprac. Bogusława Szmygina,



- „Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych”,
- „Zabytkowa architektura drewniana w ośrodkach miejskich – problematyka ochrony”.

Ponadto wydrukowano publikacje:

- „Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego”,
- „Zabytek Zadbany A.D. 2022”,
- kalendarz ścienny “Zabytek Zadbany”
- „Rekomendacja Warszawska”
- „Wywóz dóbr kultury z Ukrainy. Zbiór przepisów prawnych”,
- „Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. Raport”,
- „Ukraiński system ochrony zabytków”,
- „Saving Ukraine's culture. Polish Support Center for Culture in Ukraine. Activity report, February 2022 – December 2022”,
- Broszurę i ulotkę o korzyściach społecznych z archeologii,
- „Polski słownik biograficzny konserwatorów zabytków” z. 6,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego nr 13. Dostosowanie zabytków do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami - przepisy, zasady, dobre praktyki / cz. I.
- Ochrona dziedzictwa kulturowego nr 14. Dostosowanie zabytków do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami - przepisy, zasady, dobre praktyki / cz. II
- „Jak działała Stocznia Gdańska. Zachowane elementy dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej oraz ich funkcje produkcyjne w latach 70. i 80. XX wieku”.

Przygotowano także publikacje elektroniczne:

- Sprawozdawczość okresowa PODRĘCZNIK DLA ZARZĄDCÓW MIEJSC / UNESCO,
- „Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939” Jadwigi Stęchły,
- „Jak skutecznie uwzględnić i chronić dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji? Praktyczny poradnik”.

Realizacja zadania statutowego nr 5.

8. Koordynowanie działań związanych z wdrażaniem zapisów Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w zakresie powierzonym Instytutowi przez Ministra

W bieżącym roku, w ramach przygotowań do kolejnego cyklu raportu dotyczącego stanu realizacji wdrażania Konwencji światowego dziedzictwa UNESCO, prowadzona jest we współpracy ze służbami konserwatorskimi lustracja miejsc kulturowych światowego dziedzictwa w Polsce. Przeprowadzono lustrację 7 miejsc w tym 3 będących wpisami seryjnymi – która objęła 21 obszarów i obiektów. W dniu 8 czerwca w Krakowie odbyło się polsko-ukraińskie spotkanie, na którym omówiono między innymi kwestię współpracy przy sporządzaniu raportu dla drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat, w kontekście aktualnej sytuacji na Ukrainie. W okresie sprawozdawczym opracowano 8 opinii specjalistycznych dotyczących miejsc światowego dziedzictwa.

Realizacja zadań statutowych nr 2, 4, 7, 15, 16.

9. Koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za Pomnik Historii

W okresie sprawozdawczym opracowano 6 opinii na temat obiektów kandydujących do uznania za Pomniki Historii. Były to następujące obiekty: zamek kapituły warmińskiej w Olsztynie; zespół pałacowo-parkowy w Lubostroniu; Opactwo Cystersów w Mogile; Kraków – krajobraz kulturowy Nowej Huty z Opactwem Cystersów w Mogile i częścią Krzesławic; stauropełgialny klasztor prawosławny św. Onufrego w Jabłecznej i Supraśl - prawosławny klasztor męski p.w. Zwiastowania NMP.

Opracowano również projekty 6 rozporządzeń Prezydenta RP o uznaniu za Pomnik Historii miejsca: Warszawa – gmach dawnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Małujowice - kościół parafialny pw. Jakuba Apostoła, Stoczek Klasztorny – Sanktuarium Matki Pokoju, Nowa Huta - zespół urbabanistyczno-architektoniczny, Jabłeczna Prawosławny klasztor św. Onufrego, Supraśl - klasztor Męski Zwiastowania NMP.

Przeprowadzono 8 lustracji terenowych obiektów kandydujących do uznania za Pomniki Historii. Były to:

- Opactwo Cystersów w Mogile
- ruiny zamku w Międzyrzeczu

- Zamek Książ
- Stara Kopalnia w Wałbrzychu
- kościół św. Jerzego w Ziębicach
- kościół św. Trójcy w Żórawinie
- grodzisko w Santoku
- Miasto Nowa Huta

Realizacja zadania statutowego nr 14.

#### 10. Monitoring stanu zachowania zabytków, w tym Pomników Historii i miejsc Światowego Dziedzictwa

Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczy w systemie monitorowania zabytków, w tym Pomników Historii i miejsc Światowego Dziedzictwa. W ciągu roku 24 kontrole planowe i 5 kontroli doraźnych na terenie Pomnika Historii oraz 22 planowych i 9 doraźnych w miejscach Światowego Dziedzictwa.

Równolegle prowadzony jest bieżący monitoring informacji spływających od Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków na specjalnie do tego celu utworzony adres mailowy. Dla Pomników Historii spłynęło 261 informacji, natomiast dla miejsc Światowego Dziedzictwa – 36.

Tabela II. Lustracje terenowe zabytków

Lp.	Nazwa miernika	Miejsca Światowego Dziedzictwa	Pomniki Historii	Inne zabytki
1	Liczba lustracji terenowych przeprowadzonych w okresie sprawozdawczym	26	24	320

Prowadzony był także monitoring działań na cmentarzach żydowskich na podstawie informacji uzyskanych od Komisji Rabinicznej, Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Fundacji Dziedzictwa Kulturowego. Wykonano wizje lokalne związane z oznakowaniem cmentarzy w 20 miejscowościach.

Realizacja zadań statutowych nr 2, 4, 7, 11.

#### 11. Podjęmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami obiektów z Listy Światowego Dziedzictwa i uznanych za Pomniki Historii, na rzecz właściwej opieki i zarządzania dobrami

W okresie sprawozdawczym prowadzona była bieżąca współpraca z zarządcami miejsc Światowego Dziedzictwa i służbami konserwatorskimi dotyczących aktualnych problemów ochrony i zarządzania.

W ramach realizacji zadań statutowych Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również współpracę z zarządcami następujących obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: Królewskich kopalni soli w Wieliczce i Bochni, Puszczy Białowieskiej, Auschwitz Birkenau, Kalwarii Zebrzydowskiej, Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat, Starego Miasta w Zamościu oraz Kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z jej systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach, Zamku krzyżackiego w Malborku, Średniowiecznego miasta w Toruniu, Kościołów drewnianych południowej Małopolski, Parku Mużakowskiego, a także Hali Stulecia we Wrocławiu. Odbyły się spotkania z zarządcami polskich miejsc Światowego Dziedzictwa w ramach prowadzonych lustracji stanu zachowania i ochrony miejsc Światowego Dziedzictwa.

Przedstawiciele NID na zaproszenie zarządcy wzięli udział w konferencji „Dziedzictwo Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej na szlaku UNESCO” 24.03.2022 r.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 7.

## 12. Prowadzenie procedury konkursu „Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami. W okresie sprawozdawczym zostało zgłoszonych 100 zabytków z 16 województw. 88 wniosków, które spełniło kryteria formalne, zostało zweryfikowanych podczas prowadzonych przez ekspertów NID lustracji terenowych oraz analizy towarzyszącej wnioskom dokumentacji. W dniach 12-13 maja 2022 r. odbyły się obrady jury konkursu, które nominowało do nagród konkursu 22 obiekty zabytkowe. 14 listopada 2022 r. odbyła się uroczysta gala ogłoszenia wyników i wręczenia nagród.

Przygotowano materiały przeznaczone dla laureatów i wyróżnionych w konkursie – dyplomy Generalnego Konserwatora Zabytków dedykowane opiekunom oraz tablice, brązowe oraz szklane, służące oznaczeniu nagrodzonych zabytków. Zostały przygotowane dwa wydawnictwa NID podsumowujące i popularyzujące wyniki konkursu: kalendarz ścienny na rok 2023 (nakład 450 egz.) oraz książka „Zabytek Zadbany A.D. 2022” (nakład 700 egz.). Publikacje te zostały rozdystrybuowane w celu promocji idei i kolejnych edycji konkursu przez wysyłkę do osób nagrodzonych w edycji 2022, do wojewodów i marszałków województw, a także do wojewódzkich, samorządowych i diecezjalnych konserwatorów zabytków i delegatur WUOZ. W ramach działań promocyjnych w pierwszej połowie 2022 r. przygotowano strategię promocji i harmonogram prac związanych z komunikacją przedsięwzięcia.

Najważniejszymi kanałami komunikacyjnymi działań związanych z promocją konkursu jest główna strona internetowa o charakterze informacyjnym [www.nid.pl](http://www.nid.pl) oraz profil Narodowego Instytutu Dziedzictwa prowadzony w mediach społecznościowych – Facebook. Dodatkowo informacje o konkursie zostały opublikowane na prowadzonych przez NID stronach i social mediach: [www.krajobrazmojegomiasta.pl](http://www.krajobrazmojegomiasta.pl) i [www.samorząd.nid.pl](http://www.samorząd.nid.pl).

Poza publikacją na witrynach Narodowego Instytutu Dziedzictwa kampania promocyjna o naborze i nominowanych w konkursie została przeprowadzona następującymi kanałami komunikacyjnymi:

a. Media

W celu promocji konkursu do mediów zostały etapowo rozesłane informacje prasowe dotyczące rozpoczęcia konkursu, trwania naboru zgłoszeń i listy nominowanych zabytków do mediów ogólnopolskich, regionalnych, tematycznych i katolickich. Nawiązana została również współpraca z regionalnymi telewizjami oraz regionalnymi radiostacjami, dzięki którym konkurs miał szerszą promocję oraz zasięg.

Po sporządzeniu listy obiektów nominowanych w konkursie zostały sporządzone spersonalizowane regionalnie treści i rozpowszechnione wśród lokalnych mediów mających najlepszą siłę przekazu treści wśród miejscowej społeczności.

Od czerwca 2022 r. konkurs został objęty patronatem Polskiego Radia S.A.

b. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Promocja konkursu poprzez współpracę z WUOZ jest jednym z najważniejszych działań, które bezpośrednio docierają do konkretnej grupy odbiorców, ponieważ Wojewódzcy Konserwatorzy, jak i specjaliści pracujący w Urzędzie, są w stałym kontakcie z samorządami, właścicielami, posiadaczami i zarządcami obiektów zabytkowych. Zachęcenie Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków do włączenia się w kampanię informacyjną dotyczącą konkursu jest celem nadrzędnym i najważniejszym. Dodatkowo każdy z szesnastu WUOZ prowadzi swój fanpage na Facebooku, za pośrednictwem którego możemy dotrzeć do grupy docelowej konkursu.

c. Urzędy Marszałkowskie i Urzędy Wojewódzkie

Urzędy Marszałkowskie oraz Urzędy Wojewódzkie to nadrzędne organy władzy lokalnej mające wpływ na zaangażowanie poszczególnych jednostek samorządu

terytorialnego do udziału w przedsięwzięciach o charakterze konkursowym. Wysłaliśmy maile do wszystkich wyżej wymienionych urzędów z informacją o naborze do konkursu „Zabytek Zadbany” i prośbą o szerokie rozpropagowanie informacji wśród regionalnych samorządów. Po zakończonym konkursie informacja o wynikach trafi do wojewodów i marszałków, na terenie których zostali wyłonieni laureaci i wyróżnieni w konkursie „Zabytek Zadbany”.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 7, 8.

### 13. Organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków

Historia ocalona w zabytkach – 39. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

18 kwietnia obchodzony był po raz 39. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków. Tego dnia poświęca się szczególną uwagę znaczeniu obiektów i miejsc, które zapisały się w historii wielu społeczności i stanowią spuściznę dla przyszłych pokoleń. To również święto wszystkich, którzy zajmują się ochroną i konserwacją zabytkowych obiektów. Święto to zostało ustanowione przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków (ICOMOS). Jego celem jest zwrócenie uwagi na znaczenie dziedzictwa kulturowego oraz kultywowanie tradycji. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków to wyjątkowa okazja do zwrócenia uwagi na znaczenie dziedzictwa kulturowego i stan jego zachowania. Tego dnia wiele mówi się na temat potrzeby właściwej konserwacji zabytków, ich ochrony, a także prawidłowego zarządzania dobrami kultury. Polska jako jeden z pierwszych krajów stała się sygnatariuszem Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej przez UNESCO przed 50 laty. Państwo będące stroną Konwencji, zgodnie z jej artykułem 4, ma obowiązek identyfikacji, ochrony, konserwacji i rewaloryzacji oraz przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Tegoroczne obchody MDOZ w Polsce były nietypowe, ponieważ otwierały jednocześnie jubileusz 60-lecia misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Ponad pół wieku pracy na rzecz zabytków w Polsce oznacza dla NID szczególne zobowiązanie do podsumowania dotychczasowych osiągnięć i sformułowania ambitnych planów na przyszłość. Obchody odbyły się 22 kwietnia w Łazienkach Królewskich.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 8, 10.

### 14. Prowadzenie internetowej bazy wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem adresowanej do jednostek samorządu terytorialnego

Głównym zadaniem serwisu <http://samorzad.nid.pl> jest dostarczenie przedstawicielom samorządów, organizacjom pozarządowym działającym na polu dziedzictwa, samorządowym instytucjom kultury, lokalnym liderom i wszystkim zainteresowanym obywatelom praktycznej wiedzy na temat dziedzictwa, jego wartości i ochrony oraz możliwości jego wykorzystania w projektowaniu strategii zrównoważonego rozwoju gminy. Portal stanowi bazę wiedzy z zakresu szeroko pojętego zarządzania dziedzictwem, a w szczególności prawnych, finansowych, ekonomicznych, społecznych i konserwatorskich aspektów tego procesu.

W ramach zadania KPOZiOnZ 1.1.2 „Prowadzenie internetowej bazy wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem adresowanej do jednostek samorządu terytorialnego <https://samorzad.nid.pl>” regularnie publikowane były informacje dotyczące projektów rewitalizacyjnych, w których uczestniczy Instytut – relacje z wizyt studyjnych i szkoleń prowadzonych w ramach innych zadań, np. przez Centrum Kompetencji ds. Dziedzictwa w Rewitalizacji. Na bieżąco prowadzony jest monitoring działania portalu, dzięki czemu naprawiono błędnie działające elementy oraz prowadzone są prace usprawniające działanie i reorganizujące treści.

W ramach powiększania bazy wiedzy opublikowano 50 nowych materiałów, w tym ilustrowanych tekstów i materiałów wideo, poświęconych zagadnieniom prawnym, finansowym, zarządzaniu dziedzictwem, dostępności oraz dobrym praktykom w działaniach związanych z dziedzictwem.

Prowadzono bieżącą komunikację na profilu NID na portalu Facebook dotyczącą treści dostępnych na portalu – opublikowano 30 postów zawierających odniesienia do portalu oraz post sponsorowany. Przeprowadzono badania metodą wywiadu pogłębionego IDI wśród użytkowników portalu. Raport z badania zawiera rekomendacje dot. zapotrzebowania na treści w przyszłości. Przeprowadzono kampanię promocyjną

portalu w Serwisie Samorządowym PAP.

W okresie raportowym wzrosła liczba indywidualnych użytkowników do 109 000, a liczba odsłon strony do poziomu 140 000.

Tabela III. Portal internetowy <http://samorzad.nid.pl>

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Liczba artykułów dodanych do bazy wiedzy <a href="http://samorzad.nid.pl">samorzad.nid.pl</a> w okresie sprawozdawczym	42
2	Liczba wszystkich artykułów opublikowanych w bazie wiedzy <a href="http://samorzad.nid.pl">samorzad.nid.pl</a>	207

### 15. Prowadzenie procedury konkursu „Samorząd dla Dziedzictwa”

Celem konkursu jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców w zakresie opracowywania i wdrażania gminnego programu opieki nad zabytkami, o którym mowa w art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Do udziału w konkursie mogą zgłaszać się gminy, które opracowały i zrealizowały zadania przyjęte w tym strategicznym – w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym – dokumencie. W konkursie nominowane są samorządy wyróżniające się w zakresie jakości merytorycznej uchwalonych gminnych programów, a przede wszystkim w sferze wdrożenia skutecznych rozwiązań służących ochronie i zachowaniu wartości dziedzictwa kulturowego oraz efektywnego wykorzystania potencjału zasobów dziedzictwa kulturowego dla szeroko rozumianego rozwoju lokalnego.

Narodowy Instytut Dziedzictwa pełnił rolę koordynatora konkursu, wykonując zadania związane z procedurą realizacji jego trzeciej edycji. Funkcję sekretariatu sprawował Oddział Terenowy NID w Rzeszowie.

W naborze wniosków konkursowych prowadzonym do 31 maja wpłynęło 16 wniosków z 9 województw, z których 12 spełniło kryteria formalne. Specjaliści NID dokonali analizy i oceny merytorycznej zarówno gminnych programów, jak i efektów ich realizacji, która została zaprezentowana jury konkursu. W dniu 29 sierpnia 2022 r. odbyły się obrady jury, które rekomendowało do nominacji 4 samorządy, nominacje te zostały zaakceptowane przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

W kategorii duże i średnie gminy miejskie laureatem konkursu zostało Miasto Kalisz, a wyróżnienie przyznano Miastu Zabrze.

W kategorii małych gmin miejskich wyróżnione zostało Miasto Lubawa.

W kategorii gminy wiejskie i miejsko-wiejskie laureatem została Gmina Toszek.

W dniu 14 listopada 2022 r. odbyła się uroczystość wręczenia nagród laureatom (tablice oraz filmy prezentujące dziedzictwo kulturowe na terenie gmin-laureatów).

W ramach działań promocyjnych przygotowano oprawę graficzną tegorocznej edycji konkursu, opracowano informacje prasowe o rozpoczęciu naboru w konkursie i rozesłano do mediów oraz jednostek samorządu terytorialnego. Informacje pojawiły się na kanałach komunikacji zarządzanych przez NID. Ponadto



Oddział Terenowy w Rzeszowie opracował teksty prezentujące działania i dokonania lokalnych samorządów nominowanych w pierwszych dwóch edycjach konkursu, które sukcesywnie są publikowane na stronie internetowej: [www.samorzad.nid.pl](http://www.samorzad.nid.pl).

Realizacja zadań statutowych nr 1, 2, 7, 8, 10.

#### 16. Współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym przy badaniu jednostek samorządu terytorialnego w kontekście realizowania zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Rozpoczęto prace nad raportem GUS „Kultura 2021”, w którym ujęte zostaną dane dotyczące zasobu zabytkowego, gromadzone przez NID. Przedstawiciel NID uczestniczy w pracach Międzyresortowego Zespołu Metodologicznego ds. Statystyki Kultury. Międzyresortowy Zespół Metodologiczny ds. Statystyki Kultury powstał w wyniku porozumienia o współpracy w dziedzinie badań kultury podpisanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zadaniem Zespołu jest monitorowanie zmian prawnych, organizacyjnych, demograficznych itp. dokonujących się w sektorze kultury i poszukiwanie narzędzi, które pozwoliłyby najlepiej te zmiany opisać – zarówno w skali kraju, jak i w perspektywie międzynarodowej.

Przygotowano rozdział „Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe” do publikacji Kultura 2021 Głównego Urzędu Statystycznego.

Do programu badań statystyki publicznej na 2023 r. wprowadzono, we współpracy z GUS, dwa nowe badania z obszaru kultury: 1.28.11 – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w samorządzie gminnym oraz 1.28.14 – dotyczące ochrony zabytków na podstawie danych administracyjnych gromadzonych przez NID. W Systemie Metadanych Statystycznych uzupełniono karty badań. Utworzono formularz badania 1.28.11 – Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w samorządzie gminnym. Wprowadzono go do systemu informatycznego GUS. Opracowano ostateczny kształt formularza „KK-2 Sprawozdanie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w samorządzie gminnym” i przekazano do GUS, trwają prace nad wprowadzeniem do Systemu Metadanych Statystycznych.

Realizacja zadań statutowych nr 2, 4, 10.

#### 17. Prowadzenie rządowego programu dotacyjnego „Ochrona zabytków archeologicznych”

Ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego program „Ochrona zabytków archeologicznych” ma na celu wspieranie zadań służących lepszemu rozpoznaniu, analizie i dokumentacji zabytków archeologicznych oraz opracowaniu i upowszechnieniu wyników badań archeologicznych. Zgłaszane projekty są rozpatrywane w trybie konkursowym, a Narodowy Instytut Dziedzictwa jako instytucja zarządzająca sprawuje pieczę nad przebiegiem procedury konkursowej oraz prawidłową realizacją dofinansowanych zadań. Strategicznym celem programu „Ochrona zabytków archeologicznych” jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodna z normami międzynarodowymi.

Tabela IV. Program dotacyjny MKiDN „Ochrona zabytków archeologicznych”

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Budżet dotacji do wydatkowania w 2022 r. (razem ze środkami przyznanymi w procedurze odwoławczej), rozdysponowany na projekty w naborze 2022 r. oraz na projekty 2-letnie z 2021 r.	2 144 880 zł
2	Liczba projektów zgłoszonych do naboru na 2022 r.	45
3	Liczba projektów poprawnych formalnie	38
4	Liczba projektów dofinansowanych	25
5	Liczba projektów zakończonych do 31.12.2021 r. i rozliczonych w 2022 r.	32
6	Liczba projektów w trakcie realizacji (w tym zadania 2-letnie z 2021 r.)	44

Wyniki naboru konkursowego opublikowano 14 lutego 2022 r. (dofinansowanych zostało 20 projektów), a wyniki procedury odwoławczej – 30 marca 2022 r. (dofinansowanie otrzymało 5 projektów).

Beneficjenci 24 projektów przystąpili do ich realizacji, 10 z nich zakończy się do 31 grudnia 2022 r., a 14 jest realizowanych w trybie dwuletnim (do 31 grudnia 2023 r.), umowy zostały zawarte do końca czerwca 2022 r. Jeden z Beneficjentów zrezygnował z przyznanego dofinansowania, z powodu problemów z uzyskaniem środków na pokrycie wkładu własnego.

Rozliczenia zadań dofinansowanych w latach 2020-2021 były składane do NID od końca stycznia 2022 r. i dotyczyły łącznie 52 projektów, z tego:

- 17 zadań dwuletnich rozpoczętych w 2020 r. i zakończonych do 31 grudnia 2021 r. – rozliczenia przyjęte do 30 czerwca 2022 r.;
- 14 zadań zakończonych w 2021 r. (jednoroczne) – 13 zadań rozliczonych do 30 września 2022 r., jedno zadanie ostatecznie zostało rozliczone w październiku;
- 22 zadania dwuletnie, gdzie do końca 2021 r. został wykonany pierwszy etap, a projekty kończą się do 31.12.2022 – 21 zadań rozliczonych, 1 umowa rozwiązana z powodu niewykonania pierwszego etapu i rezygnacji Zleceniobiorcy z kontynuacji projektu. W ostatnim kwartale jedna z umów

została rozwiązana na mocy porozumienia stron, gdyż beneficjent z przyczyn od siebie niezależnych nie mógł ukończyć projektu.

Podstawowe informacje o programie są na bieżąco publikowane na stronie internetowej NID. Ponadto działania programu są promowane na uruchomionej w 2021 r. grupie NID na Facebooku – „Ochrona zabytków archeologicznych”. W grupie udostępniane są posty i informacje ze stron beneficjentów o aktualnie realizowanych i już zakończonych projektach dofinansowanych w ramach programu, a także aktualności związane z archeologią (współpraca z EAC, informacje o Europejskich Dniach Archeologii, informacje o konferencjach itd.). W okresie sprawozdawczym NID zamieścił 64 posty, grupa zaś liczy 736 członków.

- Realizacja zadań statutowych nr 1, 2, 15, 17.

#### 18. Prowadzenie programu rewaloryzacji Parku Mużakowskiego.

##### Zarządzanie polską częścią Parku Mużakowskiego

W okresie sprawozdawczym prowadzono prace związane z rewaloryzacją i pielęgnacją Parku: odnowienie zniszczonych fragmentów nawierzchni alejek parkowych, kompleksowa pielęgnacja i naprawa lub wymiana drobnej infrastruktury na ścieżkach parkowych.

W lutym br. wystąpiły na terenie Parku olbrzymie szkody w starodrzewiu spowodowane gwałtownymi wiatrami. Ponad 100 drzew zostało uszkodzonych lub całkowicie zniszczonych. Została sporządzona inwentaryzacja szkód, przygotowane wnioski i uzyskane decyzje na usunięcie od LWKZ. Łącznie złożono i częściowo zrealizowano 15 wniosków do LWKZ. Do końca grudnia, ok. 75 % uszkodzonych drzew zostało usuniętych, teren uporządkowany.

Działania dokumentacyjne: opracowanie Planu Ochrony dla Parku na wypadek konfliktu zbrojnego, który w grudniu 2022 r został zatwierdzony przez LWKZ i UM Łęknica. Opracowano opinię na temat farmy fotowoltaicznej w miejscowości Bronowice.

Działania inwestycyjne: realizacja dotacji inwestycyjnej - do końca grudnia zrealizowano zakupy inwestycyjne: ciągnik wielofunkcyjny z kosiarką bijakową i wyciągarką linową, podnośnik koszowy na samochodzie do 3,5 tony, przyczepa socjalno-techniczna dla pracowników SPTŁ.

Prowadzenie praktyk uczniowskich (3 osoby – kwiecień 2022).

Działania promocyjne: czerwiec - wrzesień 2022 - modernizacja i aktualizacja strony internetowej Parku Mużakowskiego, opublikowano 8 nowych artykułów,

przygotowano 14 postów, które zostały opublikowane na Facebook-u NID. Współorganizacja Święta Parku i Święta Produktów Regionalnych „Noc Kupały” Wydarzenie odbyło się w dniu 25.06.2022 roku, szacunkowa frekwencja wyniosła ok. 950 uczestników w ciągu całego dnia. Realizacja wydarzenia kulturalnego w ramach EDD - Jabłoniowy Zawrót Głowy Łęknica 17.09.2022 r. Szacunkowa frekwencja wyniosła 400 osób. W ramach organizacji wydarzenia opracowano i przygotowano warsztaty: „Moda na ludowo – lubuskie stroje ludowe”, specjalnie na ten cel stworzone rekwizyty w postaci 5 łużyckich strojów ludowych pozostały w zasobach SPTŁ.

Współpraca międzynarodowa: udział w pracach i spotkaniach EUWT na pograniczu polsko – niemieckim, współpraca z Europejskim Związkiem Parków Łużyckich, udział w spotkaniach i seminariach, organizacja pierwszej edycji wolontariatu w Parku Mużakowskim w dniu 18.11.2022 – ponad 80 uczestników. Pracami objęto pielęgnację nasadzeń młodych drzew owocowych na terenie Szkółki, która została poprzedzona praktyczną nauką. Dosadzono w miejsce braków 20 szt. młodych drzew.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 15, 16, 17.

## **B. Priorytet – Kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego.**

### **1. Prowadzenie kampanii społecznej zwiększającej wrażliwość społeczną na przestępczość przeciwko zabytkom**

Kampania społeczna jest jednym z zadań „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”. W 2022 r. kampania odbywała się pod hasłem “Zabytki pożyczyliśmy od przyszłych pokoleń. Nie odcinaj się od przeszłości”.

W ramach działań przygotowano kreację kampanii i wyprodukowano spot promocyjny, który w końcu września rozpoczął kampanię w mediach interaktywnych TVP. Spot i towarzyszące mu billboardy zaistniały w przestrzeni internetowej, na ekranach LED w Warszawie, warszawskim metrze, autobusach w całej Polsce i monitorach Kolei Mazowieckich. Dzięki temu zwielokrotniony przekaz miał szansę dotrzeć do milionów odbiorców. Kolejnym ważnym elementem kampanii było ponowne zaproszenie do udziału w niej wyjątkowych ambasadorów - pisarze kryminałów w osobach Joanny Jodełki, Marty Guzowskiej, Leszka Talko, Piotra Borlika oraz Tomasza Duszyńskiego, stworzyli opowiadania oparte na wątku przestępstw przeciwko zabytkom. Dodatkowo wystąpili w podcastach, w których opowiadają dlaczego przystąpili do akcji i jak ważne z ich punktu widzenia jest edukowanie o potrzebie ochrony zabytków. Uzupełnieniem

kampanii jest nagranie audiobooków ze wszystkimi stworzonymi podczas projektu opowiadaniem.

Realizacja zadań statutowych nr 8, 9, 10.

## 2. Prowadzenie kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”

Efektem tegorocznych prac było wydanie drukiem przez NID książki "Park kulturowy. Szansa i wyzwanie". Książka jest pracą zbiorową, w której w całościowy i przystępny sposób przedstawione zostały istotne zagadnienia związane z powołaniem i prowadzeniem parku kulturowego. Publikacja przeznaczona jest do dystrybucji nieodpłatnej jako pomoc i inspiracja dla władz lokalnych, organizacji pozarządowych i wszystkich osób zaangażowanych w ochronę zabytkowych krajobrazów kulturowych. Zostanie rozdobytuowana do urzędów i osób, zajmujących się wprowadzaniem parków kulturowych w swoich miejscowościach.

Ponadto idea ochrony krajobrazów kulturowych i ustanawiania parków kulturowych komunikowana była za pośrednictwem profilu Facebook kampanii (25 postów w 2022 r.). Działa także strona internetowa projektu <https://krajobrazmojegomiasta.pl/>, na której zgromadzone są specjalistyczne informacje i materiały popularyzujące ochronę zabytkowych krajobrazów miejskich. W 2022 r. na stronie pojawiło się 787 nowych użytkowników; w tym okresie strona odnotowała 907 sesji i 1759 odsłon. największym zainteresowaniem portal cieszył się w województwach mazowieckim (163 użytkowników), kujawsko-pomorskim (59 użytkowników), wielkopolskim (53 użytkowników) i śląskim (48 użytkowników), ale wyświetlony został także w Stanach Zjednoczonych (92 użytkowników), Chinach (90 użytkowników), Niemczech (13 użytkowników) i Niderlandach (11 użytkowników); wyświetlany był także w Wielkiej Brytanii, Szwecji, Francji, Irlandii, Austrii i Brazylii. Przez cały rok na kanale YouTube NID dostępne były filmy i spoty towarzyszące kampanii. Przez cały rok na kanale YouTube NID dostępne były filmy i spoty towarzyszące kampanii (25 filmów).

Komunikacja projektu realizowana była za pośrednictwem Internetu z wykorzystaniem portalu społecznościowego Facebook i strony internetowej <https://krajobrazmojegomiasta.pl/>.Realizacja zadań statutowych nr 1, 8, 9, 10.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 8, 9, 10.

## 3. Ogólnopolska koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa

Tegoroczna odsłona Europejskich Dni Dziedzictwa odbyła się pod hasłem „Połączeni dziedzictwem” i była edycją jubileuszową z okazji 30-lecia EDD w Polsce. Zgodnie z przygotowaną strategią i harmonogramem prac projektu pierwsze półrocze obfitowało w prace koncepcyjne, organizacyjne i merytoryczne. Przygotowano wnioski o datację do programu rządowego „Niepodległa”, w odpowiedzi na który otrzymaliśmy wsparcie finansowe na poziomie 204 tys. PLN.

W tym roku w EDD udział wzięło 1201 organizatorów i blisko 200 000 uczestników. W dniu 7 grudnia 2022 w warszawskim Teatrze Kamienica miała miejsce uroczystość podsumowująca obchody 30 rocznicy organizacji EDD w Polsce. Z uwagi na niemożność przeprowadzenia gali w 2021 r. ze względu na ogłoszony stan pandemii, na tegoroczną galę zaproszeni zostali także organizatorzy, którzy zrealizowali wydarzenia w 2021 roku. Wyróżnionym organizatorom z każdego województwa zostały wręczone pamiątkowe plakety.

#### 1) Współpraca z koordynatorami wojewódzkimi EDD

Koordinacja działań przez Narodowy Instytut Dziedzictwa na szczeblu ogólnopolskim odbywa się poprzez:

- a. stały kontakt i współpracę z 16 koordynatorami regionalnymi;
- b. organizację szkoleń dla koordynatorów;
- c. obsługę strony internetowej [www.edd.nid.pl](http://www.edd.nid.pl);
- d. przygotowanie i publikację na stronie EDD ogólnych, bezpłatnych materiałów promocyjnych;
- e. zlecenie druku materiałów promocyjnych w formie plakatów i poddruków w liczbie zadeklarowanej przez poszczególnych wojewódzkich koordynatorów;
- f. wybór, zlecenie produkcji oraz rozdysponowanie gadżetów;
- g. zapewnienie koordynatorom wsparcia merytorycznego i promocyjnego.

W dniach 26-27 kwietnia 2022 r. w Cieszynie odbyło się spotkanie koordynatorów wojewódzkich, którego organizatorem był Narodowy Instytut Dziedzictwa. Jego celem było przeprowadzanie szkolenia podnoszącego kompetencje koordynatorów w zakresie zarządzania projektami kulturalnymi i czasem oraz promocji projektu. W trakcie wydarzenia zostali przedstawieni i wdrożeni nowi koordynatorzy wojewódzcy, omówiono temat tegorocznej edycji, a także zwrócono szczególną uwagę na organizację wydarzeń ukierunkowanych na kulturę i dziedzictwo Ukrainy. Koordynatorzy mieli czas i przestrzeń na wymianę informacji, pomysłów oraz omówienie wyzwań, z którymi się mierzą.

## 2) Współpraca z Radą Europy

W dniach 10-11 marca 2022 r. miało miejsce doroczne międzynarodowe Zgromadzenie Koordynatorów Europejskich Dni Dziedzictwa, przeprowadzone w formule online. Podczas spotkania omówiono ubiegłoroczne krajowe obchody EDD oraz tegoroczną propozycję ogólnego tematu – „Zrównoważone dziedzictwo”, wokół którego kraje uczestniczące w EDD mogą zorganizować tegoroczne wydarzenia. Zarysowano także wizję, jaka przewidziana jest dla dziedzictwa kulturowego w Unii Europejskiej na dalszy czas. Narodowy Instytut Dziedzictwa zaprezentował podsumowanie ubiegłorocznych obchodów przebiegających pod tytułem „Smaki dziedzictwa” oraz tegoroczne hasło „Połączeni dziedzictwem”.

W dniach 3-4 listopada 2022 przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa wziął udział w spotkaniu krajowych koordynatorów EDD (online), podczas którego wygłosił wystąpienie obrazujące szczegółowo polski system organizacji EDD oraz wyniki tegorocznej edycji. W dniu 7 listopada przedstawiciele NID wzięli także udział w spotkaniu online dotyczącemu tematu przewodniego 2023: Living Heritage.

Narodowy Instytut Dziedzictwa był także w stałym kontakcie z koordynatorami EDD w Wielkiej Brytanii w celu zacieśnienia współpracy i wykorzystania potencjału wynikającego ze zbieżnych elementów tegorocznych haseł krajowych w obu państwach.

## 3) Druki

W 2022 r. do druku zostały przygotowane plakaty (format A1, A3, B1) oraz poddruki (format A3, B1). Materiały zostały wydrukowane i rozdysponowane do poszczególnych koordynatorów wojewódzkich wedle zadeklarowanego przez nich zapotrzebowania.

## 4) Działania komunikacyjne

Głównymi kanałami komunikacyjnymi działań związanych z promocją przedsięwzięcia jest strona internetowa o charakterze informacyjnym [www.edd.nid.pl](http://www.edd.nid.pl), media społecznościowe – profil Facebook <https://www.facebook.com/europejskie.dni.dziedzictwa/> oraz treści wizualne w postaci spotów, animacji i filmu. Formą komunikacji z dziennikarzami były różnorodne tematycznie informacje prasowe. Informacja o obchodach EDD była dystrybuowana do mediów, Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Urzędów Wojewódzkich i Marszałkowskich, uczelni oraz instytucji kultury.

### a. Patronaty honorowe:

W bieżącym roku 30. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa uzyskała Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w stulecie Odzyskania Niepodległości.

Patronat medialny nad EDD objęło Polskie Radio.

b. Strona [www.edd.nid.pl](http://www.edd.nid.pl):

- publikacja w aktualnościach najważniejszych treści dotyczących hasła EDD, współpracy z Radą Europy, spotkań, wydarzeń;
- nadzór nad publikowanymi przez koordynatorów treściami zamieszczanymi na portalu;
- publikacja materiałów promocyjnych w wersji do druku oraz do pobrania;
- uaktualnianie treści dotyczących zarówno bieżącej edycji, jak i zmian kadrowych wśród koordynatorów wojewódzkich;
- stała koordynacja i dopasowywanie strony internetowej do potrzeb odbiorców w celu szybkiego, jasnego przekazu informacji i wyszukiwania wydarzeń.

c. Facebook <https://www.facebook.com/europejskie.dni.dziedzictwa>:

- przygotowanie harmonogramu publikacji postów, zawierającego podział na poszczególne cykle, m.in. posty opisujące hasło EDD 2022, posty nawiązujące do tegorocznego tematu i ukazujące jego szeroką interpretację, posty o wspólnym dziedzictwie Polski i Ukrainy oraz posty promujące wydarzenia, które od początku roku dotarły do 36 673 użytkowników, sam profil polubiło dotychczas 5 700 użytkowników, a 6 400 osób obserwuje go.
- stała współpraca z grafikiem w celu zapewnienia spójnej identyfikacji wizualnej projektu i podniesienia walorów estetycznych publikowanych postów;
- stałe używanie hashtagów, mające na celu łączenie społeczności internetowej zainteresowanej dziedzictwem i związanymi z nim wydarzeniami: #EuropejskieDniDziedzictwa #PołączeniDziedzictwem #EDD2022 #NID.

d. Aplikacja mobilna:

W roku 2021 została zaprojektowana i stworzona aplikacja mobilna EDD. Narodowy Instytut Dziedzictwa starał się wyjść naprzeciw oczekiwaniom nawet najbardziej wymagających odbiorców, w tym również tych niewychowanych w świecie technologii. Aplikacja, dostępna w sklepie Google Play oraz App Store obejmuje wszystkie inicjatywy w ramach bieżącej edycji EDD, a dzięki intuicyjnej przeglądarce (wyszukującej interesujące słowa, rodzaje wydarzeń, miasta,



województwa) znacznie ułatwia wybór najbardziej atrakcyjnych dla każdego wydarzeń.

Celem na rok 2022 jest szeroka promocja aplikacji w Social Mediach oraz przeniesienie jej na konto deweloperskie Narodowego Instytutu Dziedzictwa w App Store.

e. Współpraca z mediami:

- dystrybucja komunikatów prasowych informujących o kolejnych przedsięwzięciach związanych z projektem do mediów ogólnopolskich (prasa, portale internetowe, radio, kanały telewizyjne o zasięgu lokalnym i ogólnokrajowe, nowe media);
- zakup czasu antenowego w rozgłoszeniach radiowych celem wyemitowania spotu radiowego, analiza media planów; wyemitowane zostały spoty w 3 głównych rozgłoszeniach radiowych: Programie 1 i 2 Polskiego Radia, w Radiu ZET i w Radiu RMF.

f. Przygotowanie zapytania ofertowego oraz wyłonienie wykonawców spotu radiowego, animacji oraz filmu promującego 30-lecie EDD w Polsce.

## 5. Konferencja prasowa

W dniu 8 września 2022 r. w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego zorganizowana została konferencja prasowa poświęcona 30 rocznicy obchodów z udziałem Sekretarza Stanu w MKiDN, Generalnego Konserwatora Zabytków Jarosława Sellina, Ambasadora Ukrainy w Polsce Wasyla Zwarycza oraz przedstawiciela Rady Europy Francesca Pla Castelltorta. Podczas konferencji zaprezentowane zostały materiały audiowizualne promujące projekt.

Realizacja zadań statutowych nr 7, 8, 9, 10.

## 4. Wydawanie publikacji popularnych

Publikacja Rekomendacja Warszawska o odbudowie dziedzictwa materialnego to wynik konferencji pt. „The challenges of World Heritage recovery. International conference on reconstruction”, poświęconej prawu społeczności do odbudowy zniszczonych obiektów zabytkowych. Publikacja porusza szereg aktualnych zagadnień dotyczących ochrony i rekonstrukcji dziedzictwa, takich jak możliwości oferowane przez dokumentację trójwymiarową czy wpływ dziedzictwa na życie społeczności lokalnych, i wydana została w kilku wersjach językowych.

Realizacja zadań statutowych nr 5.

## 5. Biblioteka

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi bibliotekę specjalistyczną w Warszawie oraz biblioteki w Oddziałach Terenowych na terenie całej Polski. Zadaniem bibliotek NID jest gromadzenie i udostępnianie publikacji specjalistycznych dotyczących zabytków w Polsce oraz ochrony, konserwacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Tabela VI. Działalność Biblioteki NID

Lp.	Nazwa miernika	Biblioteka centralna NID	Biblioteki regionalne NID
1	Liczba pozyskanych woluminów w okresie sprawozdawczym	961	984
2	Liczba woluminów będących na stanie biblioteki NID	54 599	67 438
3	Liczba osób, które skorzystały z biblioteki NID w okresie sprawozdawczym	686	149
4	Liczba publikacji wypożyczonych w okresie sprawozdawczym	641	245
5	Liczba publikacji, z których skorzystano w czytelni NID	736	370
6	Liczba rekordów wprowadzonych do katalogu biblioteki	5 915	540
7	Liczba osób, które skorzystały z katalogu bibliotecznego online	11 065	-

Informacja o księgozbiorze Biblioteki NID jest udostępniana on-line dzięki systemowi bibliotecznemu PROLIB. Biblioteka umożliwia również zdalny dostęp do zeskanowanych katalogów kartkowych.

Realizacja zadań statutowych nr 5, 11.

## 6. Prowadzenie portali internetowych promujących zabytki i ich wartości [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl) i [archiwum.zabytek.pl](http://archiwum.zabytek.pl)

Portal internetowy [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl) w nowoczesny sposób prezentuje informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami, dokumentacją, towarzyszącymi zdjęciami, panoramami 360°, atrakcyjnymi zasobami cyfrowymi (np. modelami 3D obiektów, chmurami punktów powstających w wyniku skaningu laserowego, filmami dokumentalnymi) oraz lokalizacją obiektów.

Tabela VII. Portal internetowy [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl)

Lp.	Nazwa miernika	Zabytki wpisane do	Zabytki ujęte w ewidencji	Zabytki w ewidencji grobów i cmentarzy	Zabytki uznane za Pomniki	Miejsca Światowego Dziedzictwa
-----	----------------	--------------------	---------------------------	--	---------------------------	--------------------------------

		rejestru	zabytków	wojennych	Historii	
1	Liczba zabytków, dla których reprezentacja na zabytek.pl została dodana w okresie sprawozdawczym	686	9259	9439	4	0
2	Liczba zabytków mających swoją reprezentację na zabytek.pl	85 635	599 720	9539	119	17
3	Liczba zdjęć dodanych do zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	14 413				
4	Liczba zdjęć opublikowanych na zabytek.pl	90 201				
5	Liczba zobrazowań 3D (cumulus/modele) dodanych do zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	48				
6	Liczba zobrazowań 3D (cumulus/modele) opublikowanych na zabytek.pl	116				
7	Liczba filmów dodanych do zabytek.pl	-	-	-	0	-
8	Liczba filmów opublikowanych na zabytek.pl	-	-	-	82	-
9	Liczba użytkowników odwiedzających zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	756 915				

Oprócz zdjęć i opisów zabytków na portalu można przeglądać 722 431 dokumentów, 37 kolekcji tematycznych oraz 109 wycieczek prezentujących wybrane zabytki znajdujące się na terenie Polski.

W zasobach portalu dostępne są 82 filmy promujące Pomniki Historii pt. „Szlakiem miejsc niezwykłych – pomniki historii”. Filmy te zostały wyprodukowane na zlecenie NID we współpracy z TVP Kultura.

W galerii portalu umieszczone są także obiekty 3D w postaci siatkowych modeli MESH lub zarejestrowanych w wyniku skanowania laserowego chmur punktów. Model MESH pokazuje uproszczoną bryłę budynku i fotorealistyczną teksturę powierzchni zewnętrznych, natomiast chmura punktów jest wynikiem rejestrowania przestrzeni z rozdzielczością do 5 mm, dając precyzyjny, złożony z miliardów punktów, wirtualny model obiektu.

Na początku roku na portalu został udostępniony pełny zbiór dokumentacji obejmujący krajową ewidencję zabytków oraz ewidencję grobów i cmentarzy wojennych, zdigitalizowany w ramach projektu POPC.

W pierwszym półroczu został uruchomiony nowy portal Narodowego Instytutu Dziedzictwa [archiwum.zabytek.pl](http://archiwum.zabytek.pl). Serwis udostępnia zdigitalizowane zbiory fiszek adresowych, spuścizn prof. Gerarda Ciołka i fototeki lotniczej. Obecnie na portalu znajduje się 676 309 dokumentów. Łącznie na portalach [zabytek.pl](http://zabytek.pl) i

archiwum.zabytek.pl jest opublikowanych prawie 1 milion 400 tysięcy dokumentów.

Realizacja zadań statutowych nr 7, 10, 11, 13.

#### 8. Program badania opinii społecznej dotyczącej dziedzictwa

W okresie sprawozdawczym wykonano badanie „Dziedzictwo kulturowe i rozwój. Przegląd wybranych podejść do gromadzenia danych na temat dziedzictwa kulturowego”. Opracowanie to przedstawia aktualne podejścia do gromadzenia danych wykazujących oddziaływanie dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy w ujęciu międzynarodowym. Stanowi odpowiedź na lukę w realizacji polityki kulturalnej w obszarze dziedzictwa, systematyzując podejścia do gromadzenia danych statystycznych o wpływie dziedzictwa na rozwój społeczno-gospodarczy i formułując wskazania w zakresie budowania systemowych rozwiązań mierzących wpływ dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy. Analiza miała tu również na celu zgromadzenie wiedzy o wskaźnikach statystycznych wykorzystywanych w wybranych państwach do monitorowania i ewaluacji wpływu dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy.

W ramach działalności badawczej NID zostało też wykonane badanie „Koszty zaniechania opieki nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obszaru odpowiedzialności samorządu terytorialnego w Polsce”. Raport ma na celu ogólne opisanie stanu zabytków nieruchomych w kraju, ich struktury własnościowej, skali podejmowanych interwencji w zakresie opieki nad nimi, luk w finansowaniu, oddziaływania zabytków nieruchomych na otoczenie, a także analizę kosztów-korzyści opieki nad nimi w wymiarze społeczno-ekonomicznym, sformułowanie rekomendacji dla polityki publicznej, w tym w obszarze propozycji korekt systemu podatkowego.

Zrealizowano 2 badania społeczne. Pierwsze miało za zadanie rozpoznać zasób i działalność społecznych opiekunów zabytków. Drugie badanie dotyczyło przedsiębiorstw ekonomii społecznej używających zasoby dziedzictwa w swojej działalności. Efekty obu badań posłużą rozwojowi wiedzy i wzmocnieniu skutecznego zarządzania dziedzictwem w oparciu o wiedzę, w tym projektowaniu działań związanych z aktywizacją społecznych opiekunów zabytków oraz prowadzeniu nowoczesnej narracji o dziedzictwie jako czynnika rozwoju społecznego i ekonomicznego.

W roku 2022 w ramach działania wykonano badanie „Dziedzictwo kulturowe i rozwój. Przegląd wybranych podejść do gromadzenia danych na temat dziedzictwa kulturowego”. Opracowanie to przedstawia aktualne podejścia do

gromadzenia danych wykazujących oddziaływanie dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy w ujęciu międzynarodowym. Stanowi odpowiedź na lukę w realizacji polityki kulturalnej w obszarze dziedzictwa, systematyzując podejścia do gromadzenia danych statystycznych o wpływie dziedzictwa na rozwój społeczno-gospodarczy i formułując wskazania w zakresie budowania systemowych rozwiązań mierzących wpływ dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy. Analiza miała tu również na celu zgromadzenie wiedzy o wskaźnikach statystycznych wykorzystywanych w wybranych państwach do monitorowania i ewaluacji wpływu dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy. Powyższe badanie stanowiło podstawę do stworzenia „Rekomendacji dla budowy systemu gromadzenia danych o współczesnej roli dziedzictwa kulturowego”.

Powyższe działania były realizowane w ramach KPOZiOnZ 2019-2022 w ramach zadania Badania i analizy towarzyszące KPOZiOnZ.

#### 9. Działalność popularyzatorska badań nad dziedzictwem kulturowym jako zasobem rozwojowym

Zorganizowano 3 webinary z serii pn. „Dziedzictwo kulturowe pod lupą. Wirtualne spotkania z badaczami” (WEBINAR 5: Zagospodarowanie zabytków archeologicznych na potrzeby turystyki i edukacji; WEBINAR 6: Dziedzictwo kulturowe jako zasób rozwojowy – co o nim wiemy i kto je bada?; Webinar 7: Historia przedsiębiorstw: dziedzictwo kulturowe czy marketing?). Przygotowywany webinar „Poszukiwanie korzeni czy rozrywki? Turystyka Polaków na Zachodniej Ukrainie” nie odbył się z uwagi na agresję Rosji na Ukrainę. Celem webinarów jest prezentacja prowadzonych współcześnie badań, prac naukowych i innych dociekających badań naukowych. Do udziału w webinarach zapraszani byli badacze, naukowcy, przedstawiciele środowisk, którzy na co dzień zajmują się badaniem i przybliżaniem znaczenia dziedzictwa kulturowego. Webinary były publikowane na serwisie społecznościowym Facebook. Wykonano również wysyłkę zaproszeń do udziału w webinarach do zainteresowanych grup (uczelnie, koła naukowe, instytucje).

W okresie sprawozdawczym wydano drukiem publikację *Społeczno-ekonomiczne oddziaływanie dziedzictwa kulturowego Stan badań oraz perspektywy i potrzeby badawcze w kontekście polskim*, tom III. Jej głównym celem jest przedstawienie aktualnego stanu badań nad polskim dziedzictwem kulturowym jako zasobem rozwojowym. Prezentujemy w niej przegląd istniejących ilościowych i jakościowych opracowań dotyczących tego zagadnienia, wybrane zagraniczne przykłady gromadzenia i opracowywania danych statystycznych oraz

prowadzenia tego typu badań, a także wskazujemy możliwe źródła danych (w tym statystycznych), odnoszących się do dziedzictwa kulturowego, a gromadzonych przez rozmaite instytucje.

W celu wzmocnienia kompetencji pracowników NID w zakresie projektowania, tworzenia koncepcji, zlecenia badań naukowych, jak również opracowywania ich wyników, zrealizowano szkolenie z zakresu metodologii i metod badań.

Powyższe działania były realizowane w ramach KPOZiOnZ 2019-2022 w ramach zadania Badania i analizy towarzyszące KPOZiOnZ.

Realizacja zadań statutowych nr 2, 4, 10.

10. Działania w ramach systemu ochrony dziedzictwa niematerialnego  
Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje na poziomie krajowym zadania związane z wdrażaniem zapisów Konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. NID prowadzi między innymi procedurę wpisywania przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego praktyk i tradycji kulturowych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz koordynuje prace związane z prowadzeniem Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Tabela VIII. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Liczba wniosków o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które wpłynęły do NID w okresie sprawozdawczym	13
2	Liczba nowych elementów, które zostały wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w okresie sprawozdawczym	7
3	Liczba wniosków o wpis do Krajowego rejestru dobrych praktyk na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które wpłynęły do NID w okresie sprawozdawczym	3
4	Liczba nowych elementów, które zostały wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w okresie sprawozdawczym	3
5	Liczba użytkowników, którzy odwiedzili stronę <a href="https://niematerialne.nid.pl">https://niematerialne.nid.pl</a> w okresie sprawozdawczym	
6	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach dla depozytariuszy organizowanych przez NID w okresie sprawozdawczym	140

W okresie sprawozdawczym procedowano następujące wnioski dotyczące przejawów dziedzictwa niematerialnego zgłoszone do wpisania na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego:

- Bursztyniarstwo kurpiowskie z Puszczy Zielonej
- Snutka golińska – hafciarstwo południowej Wielkopolski
- Prażnik w Skarbiszowicach
- Hafciarstwo kurpiowskie z Puszczy Białej
- Zaduszkowe kwestowanie na Starych Powązkach

- Krzyżyki z palmy wielkanocnej – tradycja z terenów Opolszczyzny
- Wielkanocne procesje konne na Górnym Śląsku
- Barbórka górników węgla kamiennego w Wałbrzychu
- Skubanie pierza na Śląsku Opolskim.

Procedowano również wnioski do Krajowego rejestru dobrych praktyk:

- Biesiada folkloru Ziemi Kaliskiej
- Reaktywacja i rozwój polskiego drzeworytu ludowego
- Działalność Bukowiańskiego Centrum Kultury „Dom Ludowy” w Bukowinie Tatrzańskiej.

Depozytariusze konsultowali się z ekspertami NID przy opracowywaniu wniosków o wpis ich tradycji na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sprawie następujących zwyczajów:

- Wielkanocne procesje konne na Górnym Śląsku
- Barbórka górników węgla kamiennego w Wałbrzychu
- Karpiarstwo, czyli chów i hodowla karpia w tradycyjnych ziemnych stawach hodowlanych
- Haft Dobrzeński
- Tkanie rękawic furmańskich przez Czarnych Górali
- Bacowanie – praktyka kulturowego wypasu owiec w polskich Karpatach

Ponadto do Krajowego rejestru dobrych praktyk:

- Reaktywacja i rozwój polskiego drzeworytu ludowego
- Działalność Bukowiańskiego Centrum Kultury „Dom Ludowy” w Bukowinie Tatrzańskiej.

Wspólnie z Centrum Archiwistyki Społecznej rozpoczęliśmy projekt „Zapis tradycji”, którego celem jest dokumentacja, archiwizacja, a także zabezpieczenie i zwiększenie dostępności zasobów będących w posiadaniu depozytariuszy elementów wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Projekt został zainaugurowany trzydniowymi warsztatami w Muzeum Miejskim w Żywcu. Druga odsłona odbyła się w Cieszynie. W warsztatach wzięli udział depozytariusze niematerialnego dziedzictwa kulturowego, reprezentujący: rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej, tradycję wytwarzania koronki koniakowskiej, gajdy – umiejętność wytwarzania instrumentu i praktykę gry, beskidzki haft krzyżkowy, bacowanie, a także Święto Ogniove w pobliskich Żorach.

Szkolenia i warsztaty. W Lesznie (woj. wielkopolskie) odbyły się warsztaty edukacyjne „Dotknij dziedzictwa” dla młodzieży szkolnej z zakresu niematerialnego dziedzictwa kulturowego południowo-zachodniej Wielkopolski oraz panel dyskusyjny pod hasłem „Chrońmy wspólnie dziedzictwo ducha. Współpraca depozytariuszy, instytucji kultury i samorządu przy ochronie żywego niematerialnego dziedzictwa kulturowego” z udziałem depozytariuszy z tego obszaru, a także przedstawicieli instytucji kultury, samorządu i organizacji NGO.

We współpracy z Muzeum Wsi Kieleckiej – Park Etnograficzny w Tokarni – zorganizowaliśmy drugie warsztaty z cyklu „Niematerialne dziedzictwo kulturowe w regionie” – edycja świętokrzyska. Było to kolejne spotkanie skierowane do osób kultywujących swoje dziedzictwo niematerialne na danym obszarze, a także do instytucji potencjalnie ich wspierających.

Pracownicy Zespołu ds. NDK wspólnie z Zespołem ds. Rewitalizacji wzięli udział w szkoleniu i seminarium "Dziedzictwo niematerialne jako budulec przedsięwzięć społecznych w rewitalizacji" gdzie omówione zostały podstawowe zagadnienia dotyczące NDK a także przedstawiono propozycje do rozwoju lokalnych przedsięwzięć.

Projekt LIVIND – „Creative and living cultural heritage as a resource for the Northern Dimension region” – NID jest partnerem w projekcie dotyczącym NDK i zrównoważonego rozwoju koordynowanym przez Fińską Agencję Dziedzictwa, a pracownik zespołu jest członkiem „steering committee” projektu. W okresie sprawozdawczym pracownicy zespołu wzięli udział w dwustronnym spotkaniu organizacyjnym z pracownikami Fińskiej Agencji Dziedzictwa, dotyczącym zaplanowania współpracy na najbliższy rok.

Od początku roku realizujemy projekt we współpracy ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska, dotyczący dokumentacji NDK na portalach Wikimediów przy udziale depozytariuszy NDK.

Pracownicy zespołu współtworzyli raport poświęcony problematyce ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego uciekających przed wojną społeczności ukraińskich w Polsce. Raport powstał w ramach działań prowadzonych przez Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie i jest pierwszym opracowaniem tego typu dostępnym w języku angielskim.

Współtworzyliśmy także pakiet edukacyjny dla szkół podstawowych dotyczący dziedzictwa niematerialnego Polski i Ukrainy „Połączeni dziedzictwem”. Materiały zostały pilotażowo udostępnione wybranym placówkom zrzeszonym w sieci szkół stowarzyszonych UNESCO – ASPnet.



### 11. Program dotacyjny NID „Wspólnie dla dziedzictwa”

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi program dotacyjny „Wspólnie dla dziedzictwa”, służący dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem. Program jest realizowany w ramach działań ujętych w „Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”.

Tabela IX. Program dotacyjny NID „Wspólnie dla dziedzictwa”

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Budżet dotacji na 2022 r. do rozdysponowania na projekty	2 300 000 zł
2	Liczba projektów zgłoszonych do naboru w 2022 r.	223
3	Liczba projektów poprawnych formalnie	188
4	Liczba projektów dofinansowanych	60
5	Liczba zakończonych i rozliczonych w 2022 r. projektów (edycja 2021)	32

W okresie sprawozdawczym rozliczono dotację celową przyznaną na realizację programu w 2021 roku. W ramach edycji 2021 przyznano 42 dofinansowania, z czego 10 projektów zostało rozliczonych w ostatnim kwartale 2021 r. W I półroczu 2022 r. rozliczono pozostałe 32 projekty.

Działania niezbędne do uruchomienia nowej edycji programu na rok 2022 zostały rozpoczęte w 2021 r. Skład zespołu sterującego został zatwierdzony w lutym 2022 r. Regulamin programu został zaakceptowany przez MKiDN w marcu 2022 r. Nabór wniosków przez system Witkac.pl NID ogłosił 13 kwietnia 2022 r. W terminie składania wniosków do 13 maja br. do godz. 15.00, wpłynęły 223 wnioski, z czego 35 było błędne formalnie. Pozostałe 188 wniosków spełnia wymogi formalne i zostały poddane ocenie organizacyjnej, merytorycznej i strategicznej.

Wyniki naboru zostały ogłoszone 7 lipca 2022 r. na stronach internetowych NID. Zgodnie z regulaminem programu, dofinansowanie może być przyznane zadaniom, których łączna ocena punktowa wynosi co najmniej 70 pkt. Taką ocenę uzyskało 91 wniosków, jednak środki pozostające w dyspozycji NID były niewystarczające na dofinansowanie ich wszystkich. Zatem, zgodnie z §10 ust. 16 regulaminu programu, Dyrektor NID podjął decyzję o podniesieniu progu punktowego do 75,25 pkt. W efekcie dofinansowanie otrzymało 60 zadań. Po przesłaniu Beneficjentom informacji o przyznanym dofinansowaniu do NID, rozpoczęto przygotowywanie umów dotyczących dofinansowania. Na tym etapie, w lipcu i sierpniu br., wpłynęły cztery pisma dotyczące rezygnacji z przyznanego dofinansowania z powodów organizacyjnych i finansowych. Dodatkowa

rezygnacja dotyczyła umowy już zawartej, zadanie nie mogło być wykonane z przyczyn losowych.

Beneficjenci zrealizowali łącznie 55 zadań, które zostały wykonane do 31.10.2022 r. W trakcie ich realizacji zostały przeprowadzone 3 kontrolne wizyty terenowe. Raporty końcowe zostały złożone w pierwszych dniach grudnia i są w trakcie weryfikacji i uzupełniania. Do końca 2022 r. nie został zaakceptowany żaden z nich.

Podsumowaniem realizacji zadania, a także wcześniejszych edycji programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, była zorganizowana 5 grudnia 2022 r. Gala Wolontariatu - Wspólnie dla dziedzictwa. Podczas gali odbyła się premiera krótkometrażowego filmu dokumentalnego pt. „Sztuka pamiętania” w reżyserii Anny Urbańczyk, jego głównymi bohaterami są uczestnicy obozu wolontariackiego, których zadaniem było ratowanie dziedzictwa i pamięci po kulturze łemkowskiej w województwach małopolskim i podkarpackim. Film został zrealizowanych w ramach działań promujących KPOZiOnZ.

Na bieżąco prowadzona też jest specjalna, dedykowana grupa na Facebooku: „Wspólnie dla dziedzictwa”, która na koniec okresu sprawozdawczego posiada 551 członków, w tym czasie NID opublikował 115 postów.

Realizacja zadań statutowych nr 2, 8, 9, 10.

## 12. Prowadzenie internetowej bazy wiedzy z zakresu edukacji o dziedzictwie <https://edu.nid.pl>

Portal internetowy <http://edu.nid.pl> powstał jako realizacja jednego z zadań „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”, aby wesprzeć nauczycieli i edukatorów w ich pracy. Jest również skarbnicą wiedzy dla rodziców, opiekunów i wszystkich szukających inspiracji i ciekawych pomysłów na zabawy z dziećmi czy warsztaty z młodzieżą i dorosłymi. Na portalu można znaleźć materiały o lokalnym dziedzictwie, filmy, scenariusze lekcji o architekturze czy nawet pomysły na gry terenowe. Udostępnione materiały podpowiadają, jak zorganizować atrakcyjną wycieczkę, poznać najbliższą okolicę czy ciekawie spędzić czas w otoczeniu zabytków. Dostępna na stronie wyszukiwarka pozwala ograniczyć wybór do konkretnych rodzajów materiałów, tematyki i grupy docelowej. Udostępniane materiały zostały zebrane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z ogólnopolskimi instytucjami kultury, muzeami i organizacjami pozarządowymi.

W okresie sprawozdawczym opublikowano scenariusze lekcji o wspólnym dziedzictwie Polski i Ukrainy. Przeprowadzono audyt publikowanych treści, o przygotowanie którego poproszono nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Został również przygotowany plan modernizacji strony oraz prac redaktorskich i merytorycznych nad zamieszczonymi na niej treściami w celu ujednoczenia ich i dostosowania do różnorodnych grup odbiorców.

Wspólnie z TVP Opole został przygotowany cykl filmów o zjawiskach niematerialnych wpisanych na Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Dodatkowo przygotowano teksty o zabytkach w poszczególnych regionach w ramach cyklu "Zabytki na wakacje", przygotowanego wspólnie z MKiDN. Powstały również filmy animowane obrazujące zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa.

W ramach współpracy ze szkołami i wzmocnieniem edukacji o dziedzictwie w placówkach dydaktycznych, zostały przeprowadzone warsztaty z wykorzystaniem pakietów edukacyjnych "Przenośne Centrum Interpretacji Dziedzictwa". Warsztaty odbyły się na terenach wiejskich w małych miejscowościach, umożliwiając tym samym dzieciom i młodzieży udział w kulturze.

Na 2022 r. zostało zaplanowane wyprodukowanie wyłonionej w konkursie gry edukacyjnej i wysłanie do placówek oświatowych, co było jednym ze wskaźników zapisanych w KPOZiOnZ. Z uwagi na znaczny wzrost kosztów usług poligraficznych, a także w celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców, zdecydowano o wyprodukowaniu jej w postaci on-line. Po przeprowadzeniu badania rynku (zapytanie ofertowe) wyłoniono Wykonawcę usługi, który oferował najkorzystniejszą cenę. Jednak z powodu nienależytego wykonania przedmiotu zamówienia oraz niedotrzymania terminu, NID zmuszony był rozwiązać umowę i naliczyć kary umowne.

Na stronie <http://edu.nid.pl> pojawiło się 5 825 użytkowników, w tym 5 783 nowych, a system odnotował łącznie 7 588 sesji i 17 185 odsłon. Największym zainteresowaniem portal cieszył się w województwach mazowieckim, małopolskim i śląskim.

Tabela X. Portal internetowy <http://edu.nid.pl>

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Liczba artykułów dodanych do bazy wiedzy edu.nid.pl w okresie sprawozdawczym	13
2	Liczba wszystkich artykułów opublikowanych w bazie wiedzy edu.nid.pl	351
3	Liczba partnerów NID współtworzących treści strony edu.nid.pl	80(4)
4	Liczba użytkowników, którzy odwiedzili bazę wiedzy edu.nid.pl w okresie sprawozdawczym	5825

Realizacja zadań statutowych nr 8, 9, 10.

### 13. Obchody Jubileuszu 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Patronat Honorowy: Prezydent RP Andrzej Duda

#### **Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa**

Od ponad półwieku zadaniem Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest wyznaczanie i nadzorowanie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków, a także prowadzenie działań edukacyjnych, mających na celu upowszechnianie wiedzy i znaczenia dziedzictwa narodowego. Instytut posiada 15 oddziałów terenowych w całym kraju. Narodowy Instytut Dziedzictwa kieruje się takimi wartościami, jak: tradycja i rozwój, niezależność i wiedza, służba i edukacja oraz pracownicy i zasoby.

Narodowy Instytut Dziedzictwa stanowi wsparcie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz służb konserwatorskich. Każdego dnia nasz zespół, składający się m.in. z konserwatorów, historyków sztuki i archeologów, dba o zachowanie dla przyszłych pokoleń najpiękniejszych polskich tradycji oraz odpowiednią ochronę zabytków. Oprócz gromadzenia i udostępniania dokumentacji będącej podstawą wpisania zabytków do rejestru oraz Krajowej Ewidencji Zabytków, uczestniczymy również w przygotowaniu wniosków o wpisanie polskich zabytków na Listę dziedzictwa światowego UNESCO czy też opiniujemy wnioski dla obiektów ubiegających się o miano Pomnika Historii. Prowadzimy również szereg działań edukacyjnych jak organizacja Europejskich Dni Dziedzictwa - cyklicznego projektu kulturalno-społecznego. W ramach NID funkcjonuje również Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. Lista podejmowanych przez nas aktywności jest o wiele dłuższa, cel jest jednak jeden - zachowanie dla przyszłych pokoleń spuścizny kulturowej Polski, która stanowi integralną część naszej historii - podkreśla dr hab. Katarzyna Zalasieńska - dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest kontynuatorem działalności utworzonego w 1962 roku Ośrodka Dokumentacji Zabytków. W 2002 roku został on połączony z Ośrodkiem Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, a nazwę zmieniono na Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków. Kolejnym krokiem było przyłączenie do KOBiDZ Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego. Skupione instytucje z dniem 1 stycznia 2011 roku zyskały obecną nazwę Narodowy Instytut Dziedzictwa. Instytucja znajduje się pod zwierzchnictwem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

#### **Jubileuszowa trasa wystawy "Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa"**

Zaplanowana w ramach obchodów jubileuszu Narodowego Instytutu Dziedzictwa trasa wystawy "Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa" zakończyła się 27 września 2022 roku w Szczecinie. Trwający od czerwca do września projekt otwarcia ekspozycji w 16. miastach na terenie Polski, gdzie znajdują się Oddziały Terenowe NID był połączony z licznymi konferencjami, debatami oraz spotkaniami środowisk związanych z ochroną materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

### **Oddział Terenowy w Olsztynie**

Pierwszym przystankiem na mapie jubileuszowej trasy wystawy NID był Olsztyn, gdzie 2 czerwca na terenie placu Jana Pawła II odbyło się uroczyste otwarcie ekspozycji *Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa*. Otwarcia wystawy dokonała dr hab. Katarzyna Zalasieńska - Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W wydarzeniu udział wzięli również: Agnieszka Wara-Komska - Dyrektor Biura Wojewody Warmińsko-Mazurskiego oraz dr Iwona Liżewska - Kierownik Oddziału Terenowego NID w Olsztynie. Otwarcia wystawy towarzyszyła konferencja *Zabytek zadbane - co to znaczy?*, która odbyła się w Muzeum Nowoczesności w Olsztynie. Uczestnicy prelekcji obejrzeli projekcję filmu *Perła Mazur*, o zabytkowym kościele ewangelicko-augsburskim w Pasymiu, a także wzięli udział w zwiedzaniu 3 obiektów nagrodzonych w konkursie Ośrodka Terenowego w Olsztynie *Zabytek Zadbane* (Kamienica Naujacka, Tartak Raphaelsonów oraz Dom Mendelshona).

### **Oddział Terenowy w Krakowie**

Otwarcie kolejnej wystawy *Przyszłym pokoleniom* odbyło się 8 czerwca na Placu Szczepańskim w Krakowie. W otwarciu udział wzięli delegaci Ministerstwa Kultury Ukrainy, którzy wcześniej uczestniczyli w Międzynarodowej Radzie Konserwatorskiej, gdzie omówiono wyzwania związane z ochroną światowego dziedzictwa, a także polsko-ukraińskiego Miejsca Światowego Dziedzictwa UNESCO. Otwarcia ekspozycji towarzyszyły dwa panele dyskusyjne *Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń w objętej wojną Ukrainie: potencjał istniejących metod, instrumentów i technologii* oraz *Ochrona zabytków w obliczu zmian klimatycznych. Między tradycją, a nowymi wyzwaniami ochrony zabytków*

### **Pracownia Terenowa w Łodzi**

Trzecim przystankiem wystawy *Przyszłym pokoleniom* była Łódź, gdzie 10 czerwca na Małym Rynku Manufaktury otwarcia ekspozycji dokonała dr hab. Katarzyna Zalańska - Dyrektor NID. W uroczystości udział wzięli dr hab. Piotr Gliński - Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewoda Łódzki dr Tobiasz Bocheński, dr Anna Michalak - zastępca Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Halina Cyrulska, zastępca dyr. Departamentu Sportu i Edukacji, która w imieniu Marszałka Województwa Łódzkiego oraz Agnieszka Lorenc-Karczewska - Kierownik Pracowni Terenowej NID w Łodzi. Wydarzeniu towarzyszyła konferencja *Co jest zabytkiem?*

### **Oddział Terenowy w Opolu**

Czerwcową trasę zakończyło otwarcie wystawy w Opolu, którego 22 czerwca dokonała Dyrektor NID dr hab. Katarzyna Zalańska. W czasie wydarzenia, uczestnicy mieli również możliwość wysłuchania przemówień: Doroty Koncewicz - burmistrza Niemodlina, Joanny Kardasińskiej - Prezes Fundacji na Rzecz Zamku Niemodlin 1313, Iwony Solisz - Dyrektor Muzeum Śląska Opolskiego i Prezes Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków (Oddział w Opolu), oraz Janusza Wojszczyzna - Sekretarza Gminy Olesno.

### **Pracownia Terenowa w Białymstoku**

Pierwsze z czterech lipcowych otwarć wystawy *Przyszłym pokoleniom* odbyło się 1 lipca przy Rynku Kościuszki w Białymstoku, gdzie zgromadzonych gości powitała dr hab. Katarzyna Zalańska - Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wydarzeniu towarzyszyła prezentacja *Kartki z kalendarza. Historii działalności Oddziału Terenowego NID w Białymstoku*, w którym udział wzięli członkowie białostockiego oddziału NID, zarządzanego przez Kierownik Pracowni - Iwonę Górkę.

### **Oddział Terenowy w Poznaniu**

Następnym przystankiem był Poznań, gdzie 5 lipca na terenie Okrąglaka otwarto wystawę dla zwiedzających. Podczas uroczystości, Dyrektor NID przywitał również gości - Jolantę Goszczyńską - Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Krzysztofa Grabowskiego - Wicemarszałka Województwa Wielkopolskiego, Jacka Malesza - Zastępcę Dyrektora Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu oraz Teresę Palacz - Kierownika Oddziału Terenowego NID w Poznaniu. Wydarzeniu towarzyszyła konferencja *Dziedzictwo Kulturowe Wielkopolski. Działalność Oddziału Terenowego NID w Poznaniu*.

### **Pracownia Terenowa w Kielcach**

Dzień później, wystawę mogli również odwiedzać mieszkańcy Kielc, gdzie otwarto ją na dziedzińcu Instytucji Kultury "Wzgórze Zamkowe". Tym razem zgromadzonych gości powitała dr Monika Bogdanowska - zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Również tym razem wśród zaproszonych gości pojawili się przedstawiciele lokalnych władz i instytucji związanych ze środowiskiem konserwatorskim: Zbigniewa Koniusza - Wojewody Świętokrzyskiego, Andrzeja Bętkowskiego - Marszałka Województwa Świętokrzyskiego, Joanny Modra - Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Włodzimierza Pedrycza - Kierownika Pracowni Terenowej NID w Kielcach. Otwarcie wystawy towarzyszyła konferencja *Znane i mniej znane dziedzictwa kulturowego regionu Świętokrzyskiego*.

### **Pracownia Terenowa w Katowicach**

Lipcowe ekspozycje zakończyło otwarcie wystawy na terenie Muzeum Śląskiego w Katowicach, które odbyło się 12 lipca. W wydarzeniu udział wzięli: dr hab. Katarzyna Zalaśńska - dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Dariusz Ptaś - Sekretarz Wojewody Śląskiego, Łukasz Konarzewski - Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Maria Czarnecka - Dyrektor Muzeum Śląskiego oraz Agnieszki Olczyk - Kierownika Pracowni Terenowej NID w Katowicach. Uczestnicy mieli również możliwość udziału w konferencji *Dziedzictwo kulturowe Śląska. Działalność Pracowni Terenowej NID w Katowicach*.

### **Pracownia Terenowa w Lublinie**

Otwarcie sierpniowych ekspozycji *Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa* rozpoczęło się 2 sierpnia, kiedy to wystawa stanęła na dziedzińcu Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Wśród uczestników nie zabrakło dr Moniki Bogdanowicz - Zastępcy Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Dariusza Kopciowskiego - Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Bożeny Stanek-Lebiody - Kierownika Pracowni Terenowej NID w Lublinie. Wydarzeniu towarzyszyła konferencja *30 lat Pracowni Terenowej w Lublinie*.

### **Pracownia Terenowa w Toruniu**

Na jubileuszowej trasie wystawy nie zabrakło również Torunia, gdzie uroczyste otwarcie odbyło się 3 sierpnia na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego. W toruńskich wydarzeniach udział wzięli dr hab. Katarzyna Zalaśńska - Dyrektor

Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Sambor Gawiński - Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, prof. dr hab. Bogumiła Jadwiga Rouba - wykładowczyni na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika oraz Robert Kola - Kierownik Pracowni Terenowej NID w Toruniu. Uczestnicy otwarcia ekspozycji mieli możliwość udziału w sesji *Wokół Wartości Zabytków*.

## **Oddział Terenowy w Opolu**

### **I Opolski Etnofestiwal**

Wyjątkowe otwarcie wystawy *Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa* odbyła się 15 sierpnia na Zamku Książęcym w Niemodlinie, gdzie odbywał się Opolski EtnoFestiwal. W czasie wydarzenia, z inicjatywy Burmistrz Niemodlina Doroty Koncewicz, Narodowy Instytut Dziedzictwa został ogłoszony patronem ronda, zlokalizowanego na obwodnicy miasta.

## **Oddział Terenowy we Wrocławiu**

Sierpniowe pokazy wystawy zakończono we Wrocławiu, gdzie 17 sierpnia na terenie Forum przed Halą Stulecia dokonano jej uroczystego otwarcia. Uczestnicy wydarzenia mieli okazję wysłuchania przemówień dr hab. Katarzyny Zalasińskiej - Dyrektora NID, ekscelencji Księdza Biskupa Waldemara Pytel, dr hab. Jerzego Ilkosza - Dyrektora Muzeum Architektury, dr Grzegorza Gajewskiego - Kierownika Oddziału Terenowego NID we Wrocławiu. Wrocławskiemu wydarzeniu towarzyszyła sesja *Miejsca Światowego dziedzictwa na Dolnym Śląsku*.

## **Oddział Terenowy w Gdańsku**

We wrześniu wystawa *Przyszłym pokoleniom* odwiedziła ostatnie z 4 zaplanowanych miast. Pierwsze otwarcie miało miejsce 5 września przy ul. Ks. J. Popiełuszki w Gdańsku. Gościem honorowym wydarzenia był dr Jarosław Sellin - Sekretarz Stanu w MKiDN, Generalny Konserwator Zabytków. Zgromadzonych gości powitała dr hab. Katarzyna Zalasińska - Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, po której głos zabrali dr Jarosław Sellin, Janusz Trupinda - Dyrektor Muzeum Zamkowego w Malborku oraz Tomasz Błyskosz - Kierownik Oddziału Terenowego NID w Gdańsku. Wydarzeniu towarzyszyła konferencja *Od Małego Miasta do Stoczni Gdańskiej. O potrzebie zachowania zabytków*, w czasie której odbyła się również premiera książki *Gdańsk. Stocznia "Solidarność" Przemysłowe i wolnościowe dziedzictwo Stoczni Gdańskiej* autorstwa Janusza Trupinda.

## **Oddział Terenowy w Rzeszowie**



Kolejnym przystankiem na trasie wystawy był Rzeszów, gdzie 6 września otwarcia wystawy dokonała dr Monika Bogdanowska - Zastępca Dyrektora NID. Wśród zaproszonych gości znaleźli się Radosław Wiatra - Wicewojewoda Podkarpacki, Anna Huk - Członek Zarządu Województwa Podkarpackiego, Beata Kot - Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków, Robert Godek - Dyrektor Departamentu Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, Wioletta Rejman - Prezes Zarządu Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, Piotr Zubowski - Dyrektor Muzeum Kresów w Lubaczowie oraz Anna Fortuna-Marek - Kierownik Oddziału Terenowego NID w Rzeszowie. Wydarzeniu towarzyszyła debata *Rola Współpracy interesariuszy w procesie ochrony zabytków i zarządzania dziedzictwem kulturowym. Działania Oddziału Terenowego NID w Rzeszowie na przykładzie cerkwi w Radrużu - dobra UNESCO, Pomnika Historii, miejsca na Szlaku Architektury Drewnianej.*

### **Pracownia Terenowa w Zielonej Górze**

Po Rzeszowie przyszła kolej Zielonej Góry, gdzie uroczyste otwarcie ekspozycji odbyło się 20 września, a zgromadzonych gości powitała Elżbieta Ofat - Zastępca Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W uroczystości udział wzięli: Anna Czerwińska-Walczak - Zastępca Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Posłanka Anita Kucharska-Dziedzic, Senator Vadim Tyszkiewicz, Olimpia Tomczyk-Iwko - Wojewoda Lubuski, Barbara Iwlew - Kierownik Specjalistycznej Pracowni Terenowej "Park Mużakowski" w Łęknicy, dr Barbara Belinis-Kopeć - Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Dariusz Lesicki - Zastępca Prezydenta Miasta Zielona Góra oraz dr hab. inż. Wojciech Eckert - Kierownik Pracowni Terenowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Zielonej Górze. Wydarzeniu towarzyszyła sesja naukowa *Wielokulturowe dziedzictwo województwa Lubuskiego*. W czasie wydarzenia przyznano Nagrodę Prezydenta Miasta Zielona Góra. Wśród nagrodzonych pracowników Pracowni Terenowej NID w Zielonej Górze znaleźli się: Krzysztof Garbacz, który otrzymał złoty medal oraz Anna Jackiewicz, Marta Kłaczkowska i Krzysztof Słowiński, którzy zostali odznaczeni srebrnymi medalami za osiągnięcia mające znaczenie dla Miasta Zielona Góra.

### **Pracownia Terenowa w Szczecinie**

Jubileuszową trasę wystawy *Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa* zamknęło otwarcie, które miało miejsce 27 września przy

fontannie na Jasnych Błoniach w Szczecinie. Słowa powitania do uczestników skierowała Elżbieta Ofat - Zastępca Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W uroczystości wzięli również udział Tomasz Wolender - Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Michał Dębowski - Miejski Konserwator Zabytków, Maria Witek - Dyrektor Biura Dokumentacji Zabytków oraz Waldemar Witek - Kierownik Pracowni Terenowej NID w Szczecinie. Wydarzeniu towarzyszyło spotkanie środowisk konserwatorskich oraz pokaz filmu *Szczecińska Willa Lentza - powrót do świetności*.

### **Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie**

Od 13 września mieszkańcy Warszawy i turyści mogą oglądać wystawę „Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa” na placu przed Pałacem Staszica (siedzibą Polskiej Akademii Nauk). Ekspozycję ustawioną przy pomniku Mikołaja Kopernika będzie można było oglądać do końca września. W dniu wernisażu odbyła się Gala Jubileuszu NID, w czasie której zasłużeni pracownicy otrzymali odznaczenia państwowe i resortowe.

Jubileusz Narodowego Instytutu Dziedzictwa odbywa się pod Honorowym Patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pana Andrzeja Dudy.

29 czerwca sesja konserwatorska „Zespół fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – dalsze perspektywy ochrony, opieki i zarządzania zabytkami militarnymi z 1 poł. XX w.”

W ramach regionalnych obchodów Jubileuszu 60-lecia działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Pracownia Terenowa NID w Katowicach zorganizowała sesję konserwatorską pn. „Zespół fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – dalsze perspektywy ochrony, opieki i zarządzania zabytkami militarnymi z 1 poł. XX w.”, która odbędzie w dniu 29 czerwca 2022 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej – Stacji Biblioteka w Rudzie Śląskiej.

Tematyka sesji była związana z aktualną, ważną szczególnie w ostatnich latach problematyką waloryzacji i ochrony zabytkowych fortyfikacji z XX w., jak również z doświadczeniami zebranymi przez zespół Pracowni Terenowej w Katowicach w toku prac nad opracowaniem poświęconym ocenie wartości zabytkowych i stanu zachowania umocnień Obszaru Warownego „Śląsk” (OWŚ). Zespół fortyfikacji OWŚ, będący jednym z najważniejszych na terenie kraju przykładów systemów polskich umocnień obronnych z 1 poł. XX w., pomimo częściowego objęcia ochroną prawną i opieką, jest symptomatycznym przykładem zabytku, którego wartości

zabytkowe i potencjał nie są jeszcze powszechnie zrozumiałe, zarówno w świadomości władz samorządowych, jak i ogółu społeczeństwa.

Realizacja zadań statutowych nr 5, 6, 8, 9.

#### 14. Europejskie Dni Archeologii

W ramach koordynacji EDA rozesłano mail zapraszający do organizacji wydarzeń instytucje i organizacje archeologiczne (ok. 80 maili). Wiadomość opublikowano także na grupie FB Ochrona zabytków archeologicznych. Następnie poinformowano zainteresowanych o dalszych krokach (rejestracja na portalu przygotowanym przez Inrap - francuski Narodowy Instytut Ratowniczych Badań Archeologicznych, zawiadomienie NID, przesłanie wniosku o patronat). Nadesłane materiały przekazywano osobom odpowiedzialnym za obsługę FB i działania promocyjne. Na grupie FB Ochrona zabytków archeologicznych udostępniano posty o poszczególnych wydarzeniach. Podpisano umowę na lokowanie AZP+ w filmie i postach Przygodowej.TV, która zapraszała także do udziału w EDA 2022. Uzyskano także nagranie od p. Pascala Ratier - europejskiego koordynatora EDA, w którym dziękował NID za koordynację i zapraszał na wydarzenia w Polsce.

Po raz pierwszy zaproszenie nagrał także Wicepremier i Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

13 czerwca na grodzisku na Bródnie odbyła się konferencja prasowa połączona z prezentacją zabytków i metod badań archeologicznych.

Przygotowano posty na FB NID, OZA i EDD oraz wydrukowano 30 plakatów.

W EDA 2022 uczestniczyły 22 instytucje, które zorganizowały ok. 90 wydarzeń (liczonych w podziale na poszczególne dni). Ekwiwalent reklamowy wyniósł 36 775 złotych.

Realizacja zadań statutowych nr 8, 9, 10.

#### 15. Aktywność w mediach społecznościowych i strony internetowe

Działania popularyzujące ochronę dziedzictwa kulturowego podejmowane przez NID są skierowane w dużej mierze do użytkowników Internetu. Podstawową platformą kontaktu pomiędzy osobami zainteresowanymi szeroko pojętą tematyką dziedzictwa kulturowego a Instytutem jest strona [www.nid.pl](http://www.nid.pl).

Ponadto Narodowy Instytut Dziedzictwa zarządza i administruje następującymi portalami tematycznymi:

1. <https://zabytek.pl> – portal umożliwiający dostęp do opisów, dokumentów, cyfrowych wizerunków (zdjęć, filmów i modeli 3D) wybranych zabytków oraz informacji o ich lokalizacji;

2. <https://edd.nid.pl> – portal poświęcony Europejskim Dniom Dziedzictwa;
3. <https://edu.nid.pl> – portal, którego celem jest upowszechnianie wiedzy o szeroko pojętym dziedzictwie i jego wartościach;
4. <https://niematerialne.nid.pl> – portal poświęcony niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu;
5. <https://samorzad.nid.pl> – portal skierowany do przedstawicieli samorządów, będący bazą praktycznej i rzetelnej wiedzy na temat zarządzania dziedzictwem w gminach;
6. [www.krajobrazmojegomiasta.pl](http://www.krajobrazmojegomiasta.pl) – portal poświęcony kampanii społecznej „Krajobraz Mojego Miasta”;
7. <https://parkmuzakowski.nid.pl> – portal poświęcony Parkowi Mużakowskiemu
8. <https://swiatowedziedzictwo.nid.pl> – portal zawierający informacje na temat światowego dziedzictwa w Polsce;
9. <https://mapy.zabytek.gov.pl> – portal umożliwiający analizowanie danych przestrzennych zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru i krajowej ewidencji zabytków oraz ewidencji grobów i cmentarzy wojennych;
10. <https://cumulus.zabytek.gov.pl> – portal umożliwiający przeglądanie chmur punktów pochodzących ze skaningu laserowego.
11. <https://ukraina.nid.pl> - portal informacyjny Centrum Pomocy dla Kultury w Ukrainie; prowadzony w trzech językach.
12. <https://archiwum.zabytek.pl> – portal udostępniający zbiory NID zdigitalizowane przy użyciu najnowocześniejszych technologii, pozwalających uzyskać najwyższą jakość.

W okresie sprawozdawczym strony internetowe były odwiedzane:

- [www.nid.pl](http://www.nid.pl): 114712 użytkowników/366838 odsłon);
- <https://zabytek.pl>: 756915 użytkowników/ 3378291 odsłon;
- <https://edd.nid.pl>: 32138 użytkowników/57520 odsłon;
- <https://niematerialne.nid.pl>: 9300 użytkowników/19716 odsłon;
- <https://edu.nid.pl>: 5 825 użytkowników/ 17 185 odsłon;
  - <https://samorzad.nid.pl>: 62578 użytkowników/108459 odsłon;
  - <https://krajobrazmojegomiasta.pl>: 787 użytkowników/ 1759 odsłon;
  - [www.ukraina.nid.pl](http://www.ukraina.nid.pl) (odsłon 1651)
- <https://parkmuzakowski.nid.pl>: 26408 użytkowników/76629odsłon;
- <https://ochronazabytkow.nid.pl>: 3488 użytkowników/13092 odsłon;
- <https://raport.nid.pl>: 1722 użytkowników4496 odsłon;
- <https://mapy.zabytek.gov.pl>: 3123416 odsłon;

- <https://archiwum.zabytek.pl>: 1192 użytkowników/12479 odstępów;
- Fanpage NID na Facebooku ma 33091 fanów;
- Fanpage EDD Facebooku ma 6428 fanów;
- Fanpage Centrum Pomocy w Ukrainie ma 571 fanów;
- Grupa „Wspólnie dla Dziedzictwa” ma 555 członków;
- Grupa „Ochrona zabytków archeologicznych” ma 751 członków;
- Grupa „Dziedzictwo w rewitalizacji” ma 818 członków;
- Grupa „Centrum Architektury Drewnianej” ma 2189 członków;
- Kanał YouTube TVNID ma 9 970 obserwujących;
- Instagram NID ma 6303 obserwujących;
- Twitter NID ma 96 obserwujących;

LinkedIn NID ma 589 obserwujących

.Realizacja zadania statutowego nr 8.

### C. Priorytet – Gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym

#### 1. Gromadzenie i udostępnianie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków

W Narodowym Instytucie Dziedzictwa jest gromadzona i opracowywana dokumentacja rejestru oraz ewidencji zabytków. W skład dokumentacji rejestrowej wchodzi decyzje administracyjne wydawane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków, wpisujące zabytki do rejestru i stanowiące o ich ochronie prawnej. Są to także decyzje zmieniające i wyjaśniające wpisy do rejestru, sprostowania oraz zmiany numerów rejestru, a także decyzje wydawane przez ministra kultury dziedzictwa narodowego i sportu dotyczące skreśleń lub odmowy skreślenia zabytku z rejestru.

Krajowa ewidencja zabytków obejmuje karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty cmentarzy, ewidencję parkową, teczki urbanistyczne, karty ewidencyjne zabytków ruchomych techniki oraz dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego, koperty organowe, a także dokumentację stanowisk archeologicznych AZP. Wszystkie te materiały są opracowywane, wpisywane do bazy danych, sukcesywnie digitalizowane i udostępniane.

Tabela XI. Gromadzenie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków

Lp.	Nazwa miernika	Dokumentacja rejestru	Krajowa ewidencja zabytków	Ewidencja grobów i cmentarzy
-----	----------------	-----------------------	----------------------------	------------------------------

		zabytków		wojennych
1.	Liczba przyjętych i opracowanych dokumentów w okresie sprawozdawczym	1105	16145	0
2	Stan zbioru dokumentów	78 697	1 186 917	0
3	Liczba udostępnionych dokumentów w okresie sprawozdawczym	2	12743	0

Realizacja zadania statutowego nr 12.

## 2. Ewidencjonowanie badań archeologicznych realizowanych na terenie kraju

W 2022 r. do Narodowego Instytutu Dziedzictwa wpłynęło ok. 10000 decyzji o pozwoleniu na prowadzenie badań archeologicznych. Do bazy danych (Access) wprowadzono informacje z 4 812 dokumentów.

Ponadto NID przyjmuje opracowania wyników badań archeologicznych realizowanych w związku z budową dróg krajowych i autostrad. W okresie sprawozdawczym wpłynęło 50 nowych opracowań (1,5mb.). Łączny zasób opracowań wyników badań archeologicznych przekazanych do NID stanowi 2901 opracowań (97,2 mb.).

Realizacja zadania statutowego nr 12.

## 3. Prowadzenie elektronicznego systemu danych o zabytkach, w tym uczestnictwo w infrastrukturze informacji przestrzennej

W okresie sprawozdawczym Narodowy Instytut Dziedzictwa aktualizował dane przestrzenne na platformie publikacyjnej dostępnej dla każdego użytkownika Internetu – Portalu Mapowym <https://mapy.zabytek.gov.pl>. Kontynuowano prace nad repozytorium skanowanej dokumentacji rejestrowej i ewidencyjnej, na podstawie której zaktualizowano bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach. Dostęp do repozytorium cyfrowego dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków jest możliwy dla zautoryzowanych użytkowników – pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Departamentu Ochrony Zabytków MKDN, Departamentu Funduszy i Spraw Europejskich, funkcjonariuszy Policji zajmujących się ochroną zabytków archeologicznych, funkcjonariuszy Straży Granicznej i Krajowej Administracji Skarbowej w zakresie pozwoleń na wywóz zabytków za granicę, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Powiatowych i miejskich Konserwatorów Zabytków oraz wyznaczonych przedstawicieli wszystkich 16 Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, którzy podjęli współpracę z NID w zakresie aktualizacji repozytorium cyfrowej dokumentacji rejestru zabytków. Łącznie na koniec roku 2022 r. do repozytorium miało 665 użytkowników.

Przez cały 2022 r. w ramach utrzymania i rozwoju bazy prowadzono ciągłą digitalizację rejestru zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznych,

krajowej ewidencji zabytków nieruchomych i archeologicznych, ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, a także danych o miejscach światowego dziedzictwa i pomnikach historii. Proces digitalizacji realizowany w NID polega na skanowaniu analogowych kopii dokumentacji, a następnie na podstawie interpretacji treści dokumentów tworzenie wektorowych, cyfrowych obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki w bazie danych GIS.

**Tabela XII. Prowadzenie elektronicznego systemu danych o zabytkach**

Lp.	Nazwa miernika	Miejsca Światowego Dziedzictwa	Pomniki Historii	Rejestr zabytków	Krajowa ewidencja zabytków	Ewidencja grobów i cmentarzy wojennych	Razem
1	Liczba zeskanowanych i wprowadzonych do bazy dokumentów w okresie sprawozdawczym	0	5	984	11 588	133	12 710
2	Liczba zeskanowanych dokumentów zgromadzonych w bazie danych, w tym: zabytki nieruchome zabytki ruchome zabytki nieruchome archeologiczne	17	123	115 367	754 227	12 339	882 073
		-	-	79 994	221 699	-	301 693
		-	-	23 318	0	-	23 318
		-	-	12 055	532 528	-	544 583
3	Liczba rekordów opisujących dokumenty dodanych do bazy danych (MultiArch) w okresie sprawozdawczym	-	-	4798	11351	-	16149
4	Liczba rekordów opisujących dokumenty w bazie danych (MultiArch)	-	-	254 598	671417	-	926015
5	Liczba obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki dodanych do bazy GIS w okresie sprawozdawczym	0	5	858	15 792	-24	16 631
6	Liczba obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki w bazie GIS, w tym: zabytki nieruchome zabytki nieruchome archeologiczne	40	167	101 556	679 975	9842	791 580
				93 701	193 290		286 991
				7 855	486 685		494 540

Tworzona w NID Centralna Baza Danych o Zabytkach zawiera informacje o obiektach wpisanych do rejestru zabytków, obiektach skreślonych z rejestru zabytków, obiektach znajdujących się w krajowej ewidencji zabytków, a także obiektach uznanych za pomniki historii i miejscach światowego dziedzictwa.

Na geoportalu służącym do szerokiego udostępniania w Internecie danych o zabytkach gromadzonych w Centralnej Bazie Danych o Zabytkach nie są

publikowane informacje o obiektach skreślonych z rejestru oraz obiektach, których decyzje o wpisie do rejestru zostały uchylone. Na początku 2022 r. na portalach <https://mapy.zabytek.gov.pl> i <https://zabytek.pl> zostały opublikowane wszystkie obiekty z krajowej ewidencji zabytków oraz ewidencji grobów i cmentarzy wojennych.

Aktualizacja danych na geoportalu odbywa się w cyklach półrocznych.

W okresie sprawozdawczym na geoportalu NID zostało opublikowanych 757 185 obiektów z Centralnej Bazy Danych o Zabytkach. W okresie sprawozdawczym Portal mapowy wraz z usługami przestrzennymi był odwiedzany ponad 3 mln razy.

Aktualizowane co pół roku dane w postaci zestawień statystycznych oraz wykazów zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji, od grudnia 2016 r. są udostępniane również na portalu <https://dane.gov.pl/institution/64,narodowy-institut-dziedzictwa>). Obecnie na portalu publikowanych jest 11 zbiorów danych. Dane zgromadzone w Centralnej Bazy Danych o Zabytkach są udostępniane do celów naukowych oraz podmiotom publicznym na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1382) i na warunkach określonych w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 700 z późn. zm.). W okresie sprawozdawczym do Narodowego Instytutu Dziedzictwa wpłynęły 72 wnioski o bezpłatne udostępnienie danych przestrzennych zgromadzonych w CBD o Z.

Realizacja zadań statutowych nr 11, 12, 13.

#### 4. Prowadzenie archiwum NID

Archiwum NID istnieje od 1962 roku. Zasób archiwalny obejmuje spuścizny naukowe (ok. 78,76 mb. dokumentacji aktowej, ok. 33 990 negatywów, ok. 43 020 pozytywów i ok. 7 775 j.a. dokumentacji projektowej), materiały użyczone po byłym Przedsiębiorstwie Państwowym Pracowniach Konserwacji Zabytków (ok. 2549,23 mb. dokumentacji aktowej, ok. 745 567 negatywów, ok. 53 598 pozytywów, ok. 25 580 wglądówek i ok. 57 939 j.a. dokumentacji projektowej) oraz dokumentację archiwum zakładowego (ok. 9 669 j.a. dokumentacji zarchiwizowanej kat. A lub kat. B, ok. 236,15 mb dokumentacji nieuporządkowanej, ok. 279 807 negatywów i ok. 311 180 pozytywów).

W okresie sprawozdawczym zewidencjonowano, opracowano lub zarchiwizowano 5 912 j.a. w ramach archiwum zakładowego, 8 230 j.a. w ramach materiałów byłego PP PKZ oraz 26 321 j.a. w ramach spuścizn naukowych. Ponadto wymieniono 1 pudło, 468 teczek, przeniesiono 33 mb dokumentacji na



nowe regały . W ramach digitalizacji zasobu archiwum NID wykonano 13 930 skanów. Wykonano 2 206 zdjęć.

Tabela XIII. Archiwum NID

Lp.	Nazwa miernika	Zasób centralnego archiwum NID	Zasób regionalnych archiwów NID
1	Liczba jednostek archiwalnych dokumentacji przyjętej do archiwum w okresie sprawozdawczym	200 j.a.	76 .a.
2	Liczba jednostek archiwalnych/metrów bieżących dokumentacji zgromadzonej w archiwum NID	dokumentacja aktowa	2 063,66 mb
		negatywy, pozytywy, wglądówki, dokumentacja projektowa	585 035 j.a
3	Liczba jednostek archiwalnych dokumentacji opracowanej, zewidencjonowanej i zarchiwizowanej w okresie sprawozdawczym	31 200 j.a.	9 263 j.a.
4	Łączna liczba jednostek archiwalnych dokumentacji opracowanej, zewidencjonowanej i zarchiwizowanej	573 430 j.a.	181 720 j.a.
5	Liczba osób korzystających z zasobów archiwalnych NID w okresie sprawozdawczym	75 osób	212 osób

Realizacja zadania statutowego nr 11.

#### D. Działalność NID obejmująca zakresy kilku priorytetów

##### 1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

Program został przyjęty uchwałą Rady Ministrów 13 sierpnia 2019 r., a następnie ogłoszony w „Monitorze Polskim” 11 września 2019 r. (MP z 2019 r., poz. 808 ).

Program ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, z późn. zm.) i jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także zapewnia środki służące do realizacji wyznaczonych celów. W 2022 roku wykonano m.in.:

- a) w ramach zadania 1.1.1 zorganizowano łącznie 5 szkoleń on-line dla gmin, które dopełniły założony program przeszkolenia wszystkich województw (przeszkolono 340 osób, w tym 118 przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego), tematy szkoleń obejmowały zarządzanie dziedzictwem. Ponadto 21 osób zrealizowało zestaw dostępnych e-szkoleń, w tym 11 w zakresie uprawniającym do certyfikatu (więcej na temat zadania: Priorytet A, pkt: 6);
- b) w ramach zadania 1.1.2. prowadzona była strona internetowa projektu <https://samorzad.nid.pl> , w bazie wiedzy publikowano 50 nowych

materiałów przeprowadzono także badania fokusowe wśród jego użytkowników, które przyniosły raport z rekomendacjami dotyczącymi rozwoju portalu (więcej na temat nt. portalu: Priorytet A pkt: 14);

c) w ramach zadania 1.1.3:

– w ramach utworzonych w 2021 r. Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji kontynuowano intensywną współpracę gminami, z którymi NID podjął współpracę w ramach pilotażowego Programu wsparcia pn. „Wzorcowa rewitalizacja”; przeprowadzono 9 szkoleń i warsztatów dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie planowania i rewitalizacji; zakończono prace nad 8 studiami ochrony wartości kulturowych w gminach i wykonano 8 studiów ochrony wartości kulturowych (więcej informacji nt. Centrów Kompetencji: Priorytet D, pkt. 5);

– zostało ukończono 1 studium oraz prowadzono prace nad opracowaniem 4 studiów ochrony wartości kulturowych zabytkowych miejscowości, pod kątem uwzględnienia ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, wskazanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków;

– w ramach konkursu „Twój dom – dialog z tradycją” wydano drukiem katalog projektów dla województwa podlaskiego, w celu promocji idei i rezultatów projektu na stronie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przygotowano i uruchomiono zakładkę internetową „Twój dom – dialog z tradycją”, zrealizowano reportaż w ramach cyklicznego programu "Z klimatem i pasją", wyemitowano wszystkie powtórki, a materiał zamieszczony jest na profilu YouTube programu; wydano również publikację pokonferencyjną pt. "Architektura regionalna – rzeczywista potrzeba czy iluzja?"

d) w ramach zadania 1.1.4. prowadzono trzecią edycję konkursu „Samorząd dla dziedzictwa”, wpłynęło 16 zgłoszeń, czyli mniej niż w poprzednich edycjach (więcej informacji nt. konkursu: Priorytet A, pkt: 15);

e) w ramach zadania 1.2.2. przygotowano wersje finalne standardów konserwatorskich (więcej informacji nt. opracowywania standardów: Priorytet A, pkt. 5);

f) w ramach zadania 1.2.3:

– po przeprowadzeniu wewnętrznej ewaluacji, zakończono prace nad „Kartą wartości zabytku”, przeprowadzono pilotażową ocenę wartości zabytków przy pomocy Karty, w jej ramach przygotowano listę 55 obiektów

do pilotażu i opracowano Karty Wartości Zabytku dla 42 obiektów stanowiących reprezentatywną próbę rejestru zabytków;

– wykonano zaplanowane prace związane z rozbudową bazy danych, połączonej z Geoportalem gromadzącej różnorodne typy informacji o obiektach zabytkowych, w tym wyniki badań naukowych (więcej o działaniu Priorytet C, pkt. 3);

– kontynuowano prace nad nowym programem ewidencyjnym „Archeologiczne Zdjęcie Polski+”, którego celem jest opracowanie, przetestowanie i upowszechnienie nowego wzorcowego rozwiązania w zakresie systematycznego rozpoznawania dziedzictwa archeologicznego w Polsce oraz gromadzenia danych przestrzennych dla celów konserwatorskich i naukowych; ukończone działania to przygotowany we współpracy z Zespołem Ekspertów tekst dokumentu strategicznego, 3 e-szkolenia dla konserwatorów i archeologów, dotyczące wykorzystania metod teledetekcyjnych, pierwszy moduł poradnika dotyczącego metod teledetekcyjnych, zorganizowano konferencje podsumowującą projekt i prezentującą jego założenia; prowadzono także działania upowszechniające projekt – w ramach tegorocznej edycji Europejskich Dni Archeologii (więcej o EDA priorytet B, pkt. 12);.

Ponadto w ramach działań upowszechniających standardy konserwatorskie oraz możliwości Programu AZP+, a także w związku z planowanym kierunkiem dalszych prac nad standardami, we współpracy z Katedrą Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej zorganizowano konferencję **„Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu. Problemy hydrologiczne zabytków archeologicznych i terenów zieleni”**. Poruszone na niej zagadnienia dotyczyły zagrożeń związanych ze zmianami klimatu i stosunków wodnych dla stanowisk archeologicznych oraz terenów zieleni. Podczas konferencji omówiono m.in.. stosowanie metod nieinwazyjnych jako przydatnych z uwagi na możliwość monitorowania i dokumentowania zmian zachodzących w zabytkach archeologicznych szczególnie podatnych na zmiany warunków wodnych spowodowanych zmianami klimatycznymi, tj. relikty położone w strefach przybrzeżnych, nawarstwienia kulturowe w miastach historycznych. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny i została podzielona na dwie części. W pierwszym dniu omówione zostały zagadnienia zagrożeń dla zabytków archeologicznych. W drugim dniu tematem obrad były kwestie związane z zabytkową zielenią – możliwości wspomagania przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych poprzez odpowiednie gospodarowanie roślinnością i terenami zielonymi oraz

ewentualnego ujęcia tych zagadnień w zaleceniach i standardach konserwatorskich.

- Zadanie 1.2.3 obejmowało również rozwój i wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego. W ramach prac związanych z zadaniem, przedłużone zostały licencje oprogramowania służącego do wykonywania rysunkowych inwentaryzacji architektury - Autodesk AutoCAD Lt, oraz pakietów Adobe Creative Cloud; ponadto zakupiono roczne wsparcie oprogramowania fotogrametrycznego Bentley (dla funkcjonujących w NID trzech licencji Bentley Context Capture i jednej Bentley Pointcloud) oraz zakupiono licencje oprogramowania Windows Server CAL; kontynuowano prace związane z tłumaczeniem 2296 stron not o zabytkach dla portalu zabytek.pl na język angielski (grudzień); wykonano projekt graficzny oraz prototyp modernizacji interfejsu graficznego aplikacji Scanmanager - obsługującej bazy danych o zabytkach (grudzień); dwóch pracowników wzięło udział w szkoleniach z oprogramowania Adobe (listopad).
  - Działania związane z realizacją zadania pt. "Opracowanie projektu struktury bazy danych połączonej z geoportalem, gromadzącej różnorodne typy informacji o obiektach zabytkowych, w tym wyniki badań naukowych" realizowane były poprzez opisanie założeń, opracowanie dokumentacji przetargowej, wyłonienie wykonawcy i nadzór nad procesem projektowania, a także wdrożeniem nowych funkcjonalności do stworzonej struktury bazodanowej w ramach dwóch portali (zabytek.pl i archiwum zabytek.pl), a także na integracji obu zasobów (listopad-grudzień). Ponadto wykonana została ekspertyza prawnicza dotycząca publikowania danych gromadzonych w archiwum WUOZ / NID (lipiec), wykonano usługę digitalizacji zasobu - polegającą na wprowadzeniu do systemu i anonimizacji kart ewidencyjnych (grudzień). W sferze rozwoju infrastruktury została zakupiona usługa wsparcia technicznego dla oprogramowania wykonującego kopie bezpieczeństwa serwerów z bazami danych .
- 
- g) w ramach zadania 1.2.4 zrealizowano szkołę letnią pn. "Tłoka ciesielska", skierowaną do pracowników WUOZ, zorganizowano dwie konferencje i jedno seminarium dotyczące zagadnień ochrony zabytków budownictwa drewnianego, prowadzono prace nad opracowaniem Raportu o stanie ochrony architektury drewnianej w Polsce, na potrzeby którego pracownicy NID wykonali ocenę wybranych (z uwzględnieniem specyfiki regionu)

obiektów referencyjnych w terenie, wyznaczony zespół przystąpił do przygotowania samego raportu (więcej informacji nt. CAD: Priorytet D, pkt. 6);

- h) w ramach zadania 2.1.1. zostały ukończone prace techniczne przy budowie strony [www.konserwator.nid.pl](http://www.konserwator.nid.pl), serwis został zasilony danymi, premiera strony odbyła się 14 listopada 2022 r. podczas gali konkursów "Samorząd dla dziedzictwa" i "Zabytek Zadbany", w ramach upowszechniania standardów i metod konserwatorskich zostały wydane drukiem dwie publikacje: "Optymalizacja metod konserwatorskich. Zagadnienie nierównowagi wilgotności w obiektach zabytkowych" oraz "Poradnik dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami";
- i) w ramach zadania 2.2.1 kontynuowano projekt weryfikacji stanu zabytków ruchomych wpisanych do rejestru, którego celem projektu jest weryfikacja miejsca przechowywania i stanu zabytków ruchomych wpisanych do rejestru oraz ich dokumentacja umożliwiająca jednoznaczną ich identyfikację w przypadku kradzieży, poprzez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, a także aktualizację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym; w okresie sprawozdawczym wyłoniony wykonawca dokumentacji fotograficznej wraz z pracownikami NID wykonali wyjazdy terenowe do 18 obiektów w 18 powiatach;
- j) w ramach zadania 3.1.1 przeprowadzono kampanię społeczną zwiększającą wrażliwość społeczną na przestępczość przeciwko zabytkom (więcej informacji nt. kampanii: Priorytet B, pkt. 1) oraz podsumowanie kampanii „Krajobraz mojego Miasta” (więcej informacji nt. kampanii: Priorytet B, pkt. 2);
- k) w ramach zadania 3.1.2 prowadzono stronę internetową <https://edu.nid.pl> oraz przygotowano materiały edukacyjne w postaci tekstów na temat najważniejszych zabytków w poszczególnych regionach kraju\_(więcej informacji nt. portalu: Priorytet B pkt: 11);
- l) w ramach zadania 3.2.1 przeprowadzono nabór do kolejnej edycji programu „Wspólnie dla dziedzictwa” (więcej informacji nt. programu: Priorytet B, pkt. 10);
- m) w ramach badań i ewaluacji KPOZ (zadanie 4) rozpoczęto prace nad raportem GUS "Kultura 2021", w którym ujęte zostaną dane dotyczące zasobu zabytkowego, gromadzone przez NID; wykonano badania: „Dziedzictwo kulturowe i rozwój. Przegląd wybranych podejść do gromadzenia danych na temat dziedzictwa kulturowego”, „Koszty

zaniechania opieki nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obszaru odpowiedzialności samorządu terytorialnego w Polsce” ; zorganizowano 3 webinary z serii pn. Dziedzictwo kulturowe pod lupą Wirtualne spotkania z badaczami: Zagospodarowanie zabytków archeologicznych na potrzeby turystyki i edukacji; Dziedzictwo kulturowe jako zasób rozwojowy – co o nim wiemy i kto je bada?; Historia przedsiębiorstw: dziedzictwo kulturowe czy marketing? (więcej nt. zadania: Priorytet B, pkt. 8 i 9);

- n) prowadzono działania promocyjne i informacyjne dot. zadań realizowanych w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami; w tym prowadzono trzy grupy na facebooku: „Wspólnie dla dziedzictwa”, „Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji” oraz „Centrum Architektury Drewnianej” (więcej: Priorytet B, pkt. 13);

- Realizacja zadań statutowych nr 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 17.

## 2. Centrum Kompetencyjne ds. digitalizacji zabytków

W ramach realizacji zadań Centrum Kompetencyjnego w dziedzinie digitalizacji zabytków zostały wykonane następujące działania:

1. Przeprowadzenie oceny wniosków w programie MKDiN Kultura Cyfrowa nabór 2022.

2. Walidacja kopii wzorcowych do realizacji projektów z programu Kultura Cyfrowa – nabór 2021.

3. Udział w spotkaniach dotyczących zmian w regulaminie programu Kultura Cyfrowa – opracowanie propozycji zmian w regulaminie.

4. Realizacja wydatków związanych z dotacją na Centrum Kompetencji – w tym przeprowadzenie szkoleń dla pracowników oraz zakupy wsparcia oprogramowania na potrzeby infrastruktury informatycznej.

6. Przeprowadzenie szkoleń (webinarów) dla partnerów z Ukrainy dot. digitalizacji obiektów architektury metodami skaningu laserowego

Przeprowadzenie szkolenie ze skanowania laserowego i digitalizacji architektury w warunkach wojennych dla branży konserwatorskiej na Ukrainie.

7. Udział w seminarium organizowanym przez NIMOZ dotyczącym opracowań i standardu wykonania dokumentacji cyfrowej.

Realizacja zadań statutowych nr 1, 10, 13, 17.

### 3. Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych (projekt POPC)

Zbiory obejmujące karty ewidencyjne, fiszki, mapy, zdjęcia, rysunki, plany, spuścizny, scany 3D obiektów i tysiące dokumentów opisujących polskie zabytki zostały w wyniku realizacji projektu POPC udostępnione na portalu [zabytek.pl](http://zabytek.pl), prowadzonym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Zdigitalizowana dokumentacja ma za zadanie nie tylko poszerzenie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego kraju, ale także ocalenie go od zapomnienia. Przez ostatnie dwa lata interdyscyplinarny zespół NID, w skład którego wchodziło kilkudziesięciu specjalistów skanowało zebrane dokumenty, przygotowując je do udostępnienia w formie cyfrowej na dedykowanym portalu. Prace zostały zrealizowane w ramach projektu „Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury - zabytków, grobów oraz cmentarzy wojennych”. Dzięki dofinansowaniu ze strony Unii Europejskiej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa w okresie od stycznia 2019 roku do 30 września 2022 roku realizował projekt „Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury - zabytków, grobów oraz cmentarzy wojennych”. Finalny efekt projektu to zeskanowanie oraz udostępnienie ponad 1,3 mln dokumentów dotyczących dziedzictwa kulturowego. Narodowy Instytut Dziedzictwa utworzył dedykowany serwis [zabytek.pl](http://zabytek.pl), w którego przestrzeni udostępniane są informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami i treściami multimedialnymi. Dzięki niemu wszyscy zainteresowani w prosty sposób mogą zapoznać się z archiwalnymi i współczesnymi zdjęciami obiektów, skanami dokumentacji z krajowej ewidencji zabytków, modelami 3D, zdjęciami panoramicznymi czy lokalizacją zabytków.

#### **Modele 3D**

W ramach projektu wykonano skanowanie laserowe i modelowanie trójwymiarowe **25 obiektów architektury zabytkowej z terenu całej Polski**. Wśród nich znalazło się 16 kościołów drewnianych z epoki baroku, 6 średniowiecznych kościołów murowanych oraz 3 obiekty w ruinie: średniowieczny zamek, barokowa synagoga i drewniany wiatrak. Dzięki 20 miesiącom pracy sześciuosobowego zespołu specjalistów, wykonano ponad 2 500 skanów laserowych i 25 000 fotografii. Efektem ponad 1 000 godzin pomiarów są między innymi zarejestrowane z milimetrową dokładnością geometrie obiektów. Dzięki fotogrametrii i technice trójwymiarowego modelowania, udało się również odtworzyć z fotorealistyczną dokładnością nie tylko same obiekty, ale również elementy ich oryginalnego wystroju i wyposażenia.

#### **Fototeka Lotnicza**

Fototeka to zbiór obejmujący kilkaset tysięcy niezwykle cennych materiałów fotograficznych, powstałych w toku funkcjonowania Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz instytucji, dla których NID jest prawnym następcą. Znaleźć w nim można pozytywy, negatywy i zbiory cyfrowe przedstawiające unikalne zabytki, często nie istniejące już w rzeczywistości.

Materiały te tworzone były od początku działalności Ośrodka Dokumentacji Zabytków w ramach pracy wielu osób, a proces ten ma miejsce do dnia dzisiejszego. Fototeka jest projektem edukacyjnym, którego celem jest umożliwienie korzystania ze zbiorów przez szerokie grono osób zainteresowanych zabytkami.

Na szczególną uwagę zasługuje Fototeka Lotnicza, którą stanowią czarno-białe i kolorowe negatywy w średnim formacie (6x6 cm). W większości pochodzą one z lat 1962-2001 i ukazują zabytkowe układy, zespoły urbanistyczne i architektoniczne miast, wsi i osiedli.

Materiały zostały wykonane w czasie cyklicznych oblotów samolotem terenu całej Polski. Obecnie w zbiorze znajduje się ponad 10 500 negatywów czarno-białych i ponad 5 000 negatywów kolorowych.

### **Spuścizna Ciołka**

Spuścizny naukowe to zbiory prywatne jakie zostały po wybitnych badaczach. Trafiły one do Narodowego Instytut Dziedzictwa w drodze zakupu, użyczenia lub zostały подарowane przez rodziny albo samych badaczy. Na szczególną uwagę zasługuje tu część spuścizny po profesorze Gerardzie Antonim Ciołku, która została zeskanowana i udostępniona na stronie [zabytek.pl](http://zabytek.pl) w 2022 roku.

Spuścizna po profesorze Ciołku, określana mianem Tek Ciołka, to bezcenna dokumentacja wybitnego polskiego architekta, urbanisty, badacza budownictwa ludowego, historyka sztuki ogrodowej, planisty ogrodów i wykładowcy akademickiego. Był autorem wielu publikacji jak np.: „Ogrody polskie”, „Zarys historii kompozycji ogrodowej w Polsce. Materiały do projektowania”, „Zarys ochrony i kształtowania krajobrazu” czy „Regionalizm w budownictwie wiejskim w Polsce”, był również członkiem wielu komisji, rad i komitetów, w tym kilku sekcji Państwowej Akademii Nauk, a także doradcą w Centralnym Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki od 1956 roku. Całość dokumentacji zakupiono od rodziny profesora w latach 1968-1982.

Spuścizna, która znajduje się w zbiorach NID to zbiór planów, materiałów warsztatowych, negatywów oraz księgozbiór tematyczny dotyczący m.in. ogrodów rezydencjonalnych, klasztornych, miast i ogrodów miejskich czy słownika ogrodników i twórców ogrodów. Wszystko to ukazuje niezwykle warsztat twórczy



profesora oraz szeroki zakres jego zainteresowań. Dzięki jego pracy, do dziś możemy cieszyć się pięknymi polskimi ogrodami i parkami.

W spuściźnie znajdują się również materiały warsztatowe takie jak wypisy archiwalne i źródłowe, noty bibliograficzne, teksty własne, wycinki z książek czy czasopism oraz zdjęcia. Ponadto w jej skład wchodzi również liczny zbiór unikatowych, ręcznie malowanych planów wykonanych przez profesora i osoby z nim współpracujące, negatywy oraz bogaty księgozbiór.

### **Fiszki adresowe**

Fiszki adresowe to wykonane w latach 80. i 90. XX w. karty, które obecnie mają naukową wartość dokumentacyjną. Są one efektem przeprowadzonego wówczas terenowego rozpoznania zasobu zabytków nieruchomości i zawierają podstawowe informacje o obiektach, takie jak: dane administracyjne i adresowe, datowanie, określenie materiału oraz numery rejestru w chwili ich wykonywania. Jednak najcenniejszym ich elementem z dzisiejszego punktu widzenia są unikatowe fotografie. Fiszki adresowe są cennym uzupełnieniem wiedzy o zasobie zabytków nieruchomości, w tym o obiektach nieobjętych obecnie dokumentacją ewidencyjną.

### **Pracownia digitalizacji**

Uzyskanie najwyższej jakości digitalizowanych materiałów była możliwa dzięki wyspecjalizowanej pracowni, która w ramach projektu została wyposażona w następujące urządzenia:

1. Skaner 2D Microbox book2net Lizard (A2)
2. Skaner 2D Zeutschel OS Q0 (A0)
3. Skaner 2D Zeutschel ScanStudio A1
4. Skaner 3D FARO Focus S350

Zwiększony katalog dokumentacji oraz większa ilość gromadzonych i udostępnianych danych wymagała nie tylko rozwoju zasobów sprzętowych, ale również posiadanej infrastruktury. W ramach projektu zakupiono serwery oraz powierzchnię dyskową związana z gromadzeniem, zarządzaniem danymi oraz ich udostępnianiem. Nastąpiła rozbudowa infrastruktury sieciowej oraz jej zabezpieczenie.

### **Podsumowanie**

Wartość projektu "Digitalizacja i udostępnianie cyfrowych dóbr kultury - zabytków, grobów i cmentarzy wojennych" została oszacowana na 37 264 029,10 zł, z czego 31 536 547,82 zł pochodziło z budżetu Unii Europejskiej, w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, Oś Priorytetowa II – E-administracja i otwarty rząd, Działanie 2.3 – Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego,

Poddziałanie 2.3.2 – Cyfrowe udostępnianie zasobów kultury. Pozostała część została przekazana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. 12 września 2022 roku o godz. 11.00 w siedzibie Narodowego Instytutu Dziedzictwa przy ul. M. Kopernika 36/40 w Warszawie odbyła się konferencja prasowa podsumowująca projekt.

Realizacja zadań statutowych nr 11, 12, 13, 17.

#### 4. Program identyfikacji i oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie RP

W ramach działań programu w 2022 roku dokonano oznakowania 20 obiektów tablicami pamiątkowymi, Prowadzone działania upamiętniające nieczynnych cmentarzy wymagały wypracowania różnych form współpracy z lokalnymi partnerami.–. Oznakowanie tej liczby obiektów było możliwe dzięki dobrej współpracy z licznymi partnerami projektu, Nadleśnictwami Lasów Państwowych, władzami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi oraz Komisją rabiniczną i WUOZ. Wiodącymi partnerami w procesie oznakowywania cmentarzy stały się nadleśnictwa Lasów Państwowych (5 obiektów) oraz Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego (7 obiektów), zaś partnerami dla oznakowania kolejnych 8 obiektów były lokalne władze samorządowe.

Działaniem towarzyszącym oznakowaniu cmentarzy były ceremonie prezentacji dokonanego oznaczenia adresowane do lokalnej społeczności organizowane wspólnie z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Ich celem było przywracanie pamięci o cmentarzach oraz o społeczności żydowskiej. W 2022 roku zorganizowano 7 ceremonii, 5 z nich towarzyszyły realizowane przez Muzeum POLIN zajęcia edukacyjne w szkołach. Realizacja zadań statutowych nr 1, 4, 7, 8, 10, 11, 17.

#### 5. Centra Kompetencji ds. rewitalizacji NID

Zadanie 1.1.3. Merytoryczne wsparcie gmin w procesie planowania i wdrażania rewitalizacji w gminach – Centra kompetencji NID ds. rewitalizacji

W ramach zadania Narodowy Instytut Dziedzictwa wspiera gminy w procesach planowania i wdrażania gminnych programów rewitalizacyjnych uwzględniających dziedzictwo kulturowe jako istotny zasób służący przezwyciężaniu problemów społecznych i infrastrukturalnych występujących na obszarach zdiagnozowanego kryzysu.

W tym celu w roku 2021 stworzono 8 Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Ich zadaniem jest prowadzenie działalności

szkoleniowej, informacyjnej i doradczej na rzecz gmin przygotowujących i realizujących programy rewitalizacyjne związane z dziedzictwem kulturowym tj. informowanie o ogólnych zasadach, prawach i obowiązkach gmin w tym zakresie, a także upowszechnianie modelowych rozwiązań, wiedzy o zasadach, opracowań związanych z wykorzystaniem zasobu dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacji. Centra Kompetencji animują debatę na ten temat i ułatwiają wymianę doświadczeń interesariuszy procesów rewitalizacyjnych m.in. samorządów, służb konserwatorskich, organizacji pozarządowych, resortów odpowiedzialnych za rewitalizację, organizacji branżowych. Centra Kompetencji znajdują się w: Krakowie, Wrocławiu, Warszawie, Łodzi, Gdańsku, Olsztynie, Rzeszowie i Poznaniu.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano intensywną współpracę gminami, z którymi NID podjął współpracę w ramach pilotażowego Programu wsparcia pn. „Wzorcowa rewitalizacja”, Koordynatorzy z wybranymi gminami prowadzili szereg działań wchodzących w zakres podpisanych porozumień (wyjazdy, konsultacje, szkolenia dedykowane, wizyty studyjne, praca nad studium ochrony wartości kulturowych, rozpoznanie dziedzictwa dla potrzeb procesów rewitalizacji, zlecenie opracowań specjalistycznych, opiniowanie i wsparcie w przygotowaniu delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, spacer studyjne i inne formy konsultacji społecznych).

Wykonano między innymi następujące zadania:

- przygotowanie rozdziału dotyczącego potencjałów dziedzictwa kulturowego do gminnego programu rewitalizacji oraz ocena opracowania „Analiza społeczno-gospodarczo-przestrzennej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Siemianowicach Śląskich”, przygotowano uwagi do diagnozy obszaru zdegradowanego oraz wyznaczenia obszaru rewitalizacji dla gminy Siemianowice Śląskie, w ramach konsultacji społecznych przed przyjęciem uchwały dotyczącej wyznaczenia obszaru rewitalizacji;
- udział w pracach nad diagnozą służącą wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Rychtal, szczególnie w zakresie dotyczącym dziedzictwa kulturowego i zabytków; korekty i uzupełnienia projektu diagnozy delimitacyjnej; udział w spotkaniu z mieszkańcami w ramach konsultacji społecznych dot. projektu uchwały służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Rychtal, prowadzono też inwentaryzację napisów na zabytkowych budynkach na terenie miejscowości;
- opracowano *Marki. Wytyczne konserwatorskie dla podobszaru rewitalizacji OR1 Braci Briggsów w Markach pod Warszawą* autorstwa mgr hist. szt. Ewy Kalnoj – Ziąjkowskiej i dr inż. arch. Artura Jerzego Filipa;

- wykonano rekomendację dot. zakresu badań służących właściwemu i pełnemu rozpoznaniu terenu dawnej twierdzy w Zbąszyniu – kwerendy archiwalne, rozpoznanie terenowe; zespół opracowujący: Agata Byszewska-Łasińska, Anna Dyszkant, Iwona Wildner-Nurek, Wojciech Eckert;
- NID PT Toruń wykonał katalog detalu architektonicznego dla urzędu miasta Włocławek w ramach współpracy przy rewitalizacji oraz przeprowadzono warsztaty dla mieszkańców w oparciu o ten materiał;
- przygotowano i przekazano wytyczne konserwatorskie, dla obszaru Słupsk - Podgrodzie oraz przeprowadzenie badań stratygraficznych dla 5 kamienic;
- opracowano karty inwentaryzacyjne zabudowy zabytkowego centrum Opola Lubelskiego;
- wykonano i przekazano Gminie Drezdenko rekomendacje dot. Twierdzy w Drezdenku, w kontekście przygotowywanego gminnego programu rewitalizacji – W Końskich zorganizowano konferencję „Muzea w obiektach przemysłowych jako spoiwa społeczności w rewitalizacji”, z której materiały zostały udostępnione w internecie;
- opracowano wytyczne obiektowe i obszarowe dla Kędzierzyna Koźła –y dzielnicy portowej oraz zabytkowych kanałów Gliwickiego i Kłodnickiego, ; wykonano również badania terenowe i archiwalne i przygotowano opracowanie pn. „Portret Miasta Portu. Niematerialne dziedzictwo kulturowe Kędzierzyna Koźła” (pierwsze opracowanie dot. dziedzictwa niematerialnego tej miejscowości), na podstawie którego przeprowadzono warsztaty,
- opracowano i przekazano do urzędu marszałkowskiego w Opolu rozdział dot. Dziedzictwa w rewitalizacji do publikacji " Programowanie rewitalizacji na poziomie krajowym i regionalnym"
- 12.10.2022 odbyło się sympozjum “Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji Jawora"

W ramach współpracy koordynatorzy Centrów Kompetencji brali udział w szkoleniach dla gmin z zakresu rewitalizacji, są również byli zapraszani jako strona w trakcie spotkań i konferencji organizowanych przez Urzędy Marszałkowskie, w trakcie których prezentowali ofertę współpracy NID dla gmin prowadzących rewitalizację. W trakcie wizyt studyjnych w ramach projektów Wzorcowa Rewitalizacja (dwukrotnie w woj. podkarpackim oraz w woj. opolskim ) przeprowadzono szkolenia i warsztaty dot. prawidłowego ujmowania dziedzictwa w rewitalizacji. Wzięto udział w spotkaniu w UM Jawora dotyczącym wsparcia merytorycznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz Centrum Kompetencji ds. rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa dla

województwa dolnośląskiego i lubuskiego w procesie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Jawora. W ramach współpracy z dolnośląskim Urzędem Marszałkowskim. Warsztaty w dniach 19.04., 26.04., 10.05. i 17.05. (stacjonarnie). Prezentacje były opracowywane z uwzględnieniem konkretnych problemów gmin, których przedstawiciele brali udział w szkoleniach. Odbyło się jedno spotkanie organizacyjne między koordynatorami Centrów Kompetencji NID a Regionami Rewitalizacji. Reprezentantka Centrów Kompetencji NID – Anna Dyszkant, wygłosiła referat na konferencji kończącej projekt “Regony Rewitalizacji”, która odbyła się w woj. zachodniopomorskim.

### **Szkolenia i wizyty studyjne**

- 27.06.2022 – organizacja szkolenia dla gminy Bolesławiec – wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego dla programu rewitalizacji - prowadząca szkolenie Paulina Legutko-Kobus;
- szkolenie dot. ochrony dziedzictwa i zabytków archeologicznych oraz właściwego wykorzystania ich potencjału w procesie rewitalizacji, prowadzenie: Agata Byszewska-Łasińska, Urząd Miejski w Zbąszyniu, 31.03.2022 r.;
- szkolenie „Przygotowanie i prowadzenie procesu rewitalizacji z uwzględnieniem dziedzictwa”, prowadzenie: Maria Badeńska-Stapp oraz prezentacja pierwszej części Studium ochrony wartości kulturowych Miasta i Gminy Czaplinek (miasto w granicach administracyjnych), prowadzenie: zespół Pracowni Terenowej NID w Szczecinie, Urząd Miejski w Czaplinku, 24-25.03.2022 r.
- szkolenie w siedzibie Urzędu Gminy Marki, 24 kwietnia 2022, dotyczące uwarunkowań prawnych procesu rewitalizacji, a zwłaszcza podstawowych pojęć związanych z ochroną zabytków;
- spotkanie warsztatowe dotyczące uwzględnienia dziedzictwa kulturowego gminy w przygotowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji oraz w prowadzeniu procesu rewitalizacji – Urząd Miejski w Drezdenku – 15.03.2022 (BO);–
- 30.06.2022 – warsztaty dotyczące tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji oraz prowadzenia procesu rewitalizacji z szerokim uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego gminy. Spotkanie odbędzie się stacjonarnie, w GOKIS-ie w Legnickim Polu z udziałem UG, instytucji gminnych, Muzeum Miedzi w Legnicy (prowadzenie – Maria Badeńska-Stapp, organizacja – BO, udział – Donata Trenkler, dr Grzegorz Grajewski);
- szkolenie dla gminy Marki dot. krajobrazu kulturowego oraz procedury tworzenia parku kulturowego (19.05.2022);

- „Zasady programowania i wdrażania procesu rewitalizacji w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków”, 16 maja 2022 r – szkolenie dla przedstawicieli samorządowych służb konserwatorskich;
- „Zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym w rewitalizacji” w ramach modułu szkoleniowego poświęconego dostępności oraz zarządzania i partycypacji organizowanego przez UM woj. Dolnośląskiego – projekt „Programy rewitalizacji gmin II”;
- wizyta studyjna w Bydgoszczy, przygotowana dla przedstawicieli miasta Kędzierzyna Koźła, obejmowała wizytę w Muzeum Kanału Bydgoskiego z omówieniem działań placówki w obszarze zachowania i promowania dziedzictwa oraz rewitalizacji, rozpoznanie elementów zabytkowego kanału w terenie oraz wizytę na podobszarze rewitalizacji Stary Fordon, a także spotkania w Urzędzie Miasta Bydgoszczy dotyczące strategii kształtowania polityki przestrzennej i rewitalizacyjnej miasta, z uwzględnieniem wartości lokalnego dziedzictwa;
- wizyta studyjna dla gmin Zbąszyń i Olszanka w Wałbrzychu obejmowała zwiedzanie Starej Kopalni – sztandarowego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego gminy oraz wykłady i dyskusję z przedstawicielami urzędu miasta w Wałbrzychu odpowiadającymi za rewitalizację i ochronę zabytków
- szkolenie dla pracowników gminy Hajnówka połączone z wizytą studialną mającą na celu rozpoznanie zasobów dziedzictwa;
- szkolenie dla pracowników Urzędu Gminy Opole Lubelskie „Dziedzictwo niematerialne jako budulec przedsięwzięć społecznych w rewitalizacji”;
- szkolenie dla gminy Hajnówka obejmowało zagadnienia dot. przygotowania gminnego programu rewitalizacji z uwzględnieniem dziedzictwa na każdym z kluczowych etapów procesu, ochrony zabytków i pielęgnacji dziedzictwa niematerialnego oraz krajobrazu kulturowego; obejmowało zagadnienia partycypacji społecznej oraz wykorzystania lokalnego potencjału dla poprawy sytuacji obszarów zdegradowanych w tym roli instytucji kultury.
- Bolesławiec w woj. łódzkim - szkolenie na temat wykorzystania potencjału dziedzictwa w rewitalizacji
- szkolenie dla gminy Zbąszyń dot. Wskaźników w rewitalizacji
- warsztaty dla NGO w gminie Kędzierzyn Koźle z zakresu wykorzystania dziedzictwa niematerialnego w budowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych
- Bolesławieckie Święto Ceramiki, referat Bogny Oszczanowskiej pt. Dziedzictwo kulturowe dla rozwoju gminy

Dla koordynatorów Centrów Kompetencji odbył się wykład prof. Ewy Boryczki pod tytułem „Proces przygotowania programów rewitalizacji, w tym systemów

monitorowania na podstawie m.in. raportów z ewaluacji programów i procesów rewitalizacji wybranych miast”, a także dostępne jest stałe wsparcie eksperckie.

### **Grupa w serwisie Facebook "Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji"**

Dodatkowo działa grupa w serwisie Facebook „Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji”, w której systematycznie publikowane są relacje z działalności Centrów jak również treści merytoryczne dotyczące ujmowania dziedzictwa w rewitalizacji. Grupa posiada 789 członków. W okresie sprawozdawczym wprowadzono regulamin grupy.

W ramach realizacji zadania zorganizowano we współpracy z Międzynarodowym Centrum Kultury dyskusję panelową pt. Dziedzictwo ma wartość dla miasta! Dlaczego dziedzictwo kulturowe jest ważne dla zrównoważonego rozwoju miast? – doświadczenia i wyzwania z perspektywy Polski., która odbyła się w trakcie 11. Sesji Światowego **Forum Miejskiego (World Urban Forum, WUF11)** jako część Programu Polskiego. Celem dyskusji była ocena potencjału i wartości dziedzictwa kulturowego dla prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju miast w Polsce, podsumowanie dotychczasowych doświadczeń Polski w obszarze integracji dziedzictwa w polityki miejskie zmierzające do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju, analiza przydatności stosowanych rozwiązań oraz rozmowa o wyzwaniach stojących przed ochroną dziedzictwa we współczesnych miastach.

### **Studia ochrony wartości kulturowych**

W 2022 r. wykonano 8 studiów:

Studium ochrony wartości kulturowych Bolesławca, woj. dolnośląskie,

Studium ochrony wartości kulturowych gminy Bolesławiec, woj. łódzkie,

Czerwińsk nad Wisłą – Zespół sakralny wraz z układem urbanistycznym. Studium ochrony wartości kulturowych,

Studium ochrony wartości kulturowych układu ruralistycznego Czeskiej Wsi, woj. opolskie,

Studium ochrony wartości kulturowych wsi Obórki, woj. opolskie,

Studium ochrony wartości kulturowych Zagórza, woj. podkarpackie,

Studium ochrony wartości kulturowych gminy miejsko-wiejskiej Tolkmicko, woj. warmińsko-mazurskie,

Studium ochrony wartości kulturowych gminy Czaplinek, woj. zachodniopomorskie,

Ponadto rozpoczęto prace na studium dla gminy Cedynia, które zostanie ukończone do 31.01.2023 r.

### **Konferencja podsumowująca realizację zadania:**

Konferencja „Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Działania NID i partnerów na rzecz prawidłowego ujmowania dziedzictwa kulturowego w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji” odbyła się 24-25 listopada 2022 roku w Mareckim Centrum Edukacyjno-Rekreacyjnym. W pierwszym dniu konferencji zostały zaprezentowane przedsięwzięcia zrealizowane wraz z partnerami z Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej i Instytutu Miast i Regionów. Następnie odbył się panel dyskusyjny w związku z wydaną w 2022 r. przez NID publikacją „Życie między zabytkami – o dziedzictwie w rewitalizacji”, czyli dziesięć rozmów z praktykami, konserwatorami czy samorządowcami. Drugi dzień konferencji poświęcono projektowi „Wzorcową rewitalizacja”. Przedstawiciele gmin i Centrów Kompetencji NID ds. Rewitalizacji referowali wspólnie wypracowane narzędzia służące właściwemu korzystaniu z potencjału zabytków i dziedzictwa niematerialnego dla wyprowadzenia obszaru ze stanu kryzysowego. Uczestnicy konferencji mieli także możliwość wzięcia udziału w warsztatach dotyczących dziedzictwa w rewitalizacji. Wydarzenie było transmitowane w internecie.

### **Publikacja „Życie między zabytkami o dziedzictwie w rewitalizacji”**

W ramach promocji tematyki dziedzictwa w rewitalizacji wydano drukiem publikację zbierającą wywiady z praktykami rewitalizacji pn. *Życie między zabytkami o dziedzictwie w rewitalizacji*.

### **Publikacja podsumowująca realizację zadania:**

Podsumowaniem zadania jest publikacja pt. „Jak skutecznie uwzględniać i chronić dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji? Praktyczny poradnik”. Poradnik jest dziełem ekspertów Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przede wszystkim koordynatorów Centrów Kompetencji NID ds. Rewitalizacji, oraz specjalistów z Instytutu Rozwoju Miast i Regionów. Stanowi podsumowanie doświadczeń płynących z wdrażania Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, a przede wszystkim – współpracy, jaką NID podjął z gminami w tym zakresie. Obejmowała ona działania na rzecz wypracowania dobrych praktyk, standardów, narzędzi, sposobów postępowania z dziedzictwem kulturowym w rewitalizacji – w szczególności w ramach projektu „Wzorcową rewitalizacja”. Publikacja wypełnia lukę na rynku wydawniczym, odpowiadając jednocześnie na potrzebę głębszego zbadania relacji między rewitalizacją i dziedzictwem kulturowym, a także zaproponowania konkretnych rozwiązań dla gmin uwzględniających dziedzictwo w rewitalizacji. Zawiera również zweryfikowane i rekomendowane dobre praktyki dotyczące



uwzględniania dziedzictwa w rewitalizacji – poprawne zarówno w kontekście zapisów ustawy o rewitalizacji, jak i postępowania z dziedzictwem kulturowym. Publikacja stanowi kompleksowe zaprezentowanie procesu planowania, wdrażania i monitorowania rewitalizacji w gminach zgodnie z ustawą o rewitalizacji, przede wszystkim w kontekście sposobów uwzględniania, ochrony czy wykorzystywania potencjału dziedzictwa kulturowego. Poradnik zawiera opis wszystkich najważniejszych kroków, które musi podjąć gmina, aby uchwalić i wdrożyć gminny program rewitalizacji) – od wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, przez szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji i stworzenie wizji, celów oraz kierunków działań, po projektowanie i wdrażanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wykorzystywanie narzędzi specjalnych czy zarządzanie procesem rewitalizacji. Rozdziałom zostały przyporządkowane tematy odpowiadające konkretnym działaniom, które gmina musi podjąć, aby przygotować, wdrożyć i monitorować GPR – wraz z omówieniem miejsca i roli dziedzictwa kulturowego na każdym z tych etapów. Ebook jest w trakcie korekty na składzie.

Realizacja zadań statutowych nr 6, 9, 17.

## 6. Centrum Architektury Drewnianej

Specjalistyczna Pracownia Terenowa „Centrum Architektury Drewnianej” w Otwocku została powołana w ramach realizacji zadań Krajowego Programu Ochrony i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Celem działania Centrum, określonym w regulaminie organizacyjnym NID, jest zarządzanie i sprawowanie opieki nad zabytkowym budynkiem willi „U Dziadka” oraz prowadzenie działalności merytorycznej, polegającej na wspieraniu opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym zasobem, m.in. poprzez opracowywanie i udostępnianie podręczników i poradników, organizację szkoleń oraz kursów rzemiosł tradycyjnych, podnoszących kompetencje rzemieślników w celu zapewnienia właściwej konserwacji zabytków drewnianych.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto realizację następujących działań:

- 1) W kwietniu br. rozpoczęto prace nad opracowaniem raportu o stanie architektury drewnianej w Polsce. Do realizacji zadania powołano zespół wewnętrzny, którego przewodniczącą jest zastępca dyrektora dr hab. Monika Bogdanowska. W skład zespołu wchodzi Agnieszka Gajc, Maciej Warchoł oraz przedstawiciele Oddziałów i Pracowni Terenowych ze wszystkich województw. W maju rozpoczęto badania terenowe w wyznaczonych na terenie całej Polski obszarach referencyjnych –

wyznaczeni pracownicy NID oraz współpracownicy zewnętrzni. . Prace w terenie trwały do końca lipca. Wyniki badań, nanoszone na specjalnie opracowane ankiety, zostały zawarte w Raporcie. Wnioski i diagnozy zebrane w ramach badań terenowych posłużyły za podstawę opracowania rozdziału dotyczącego stanu zachowania architektury drewnianej w Polsce i diagnozy zagrożeń. Dodatkowo w raporcie znalazły się opracowania dotyczące m.in. uwarunkowań prawnych ochrony tego zasobu, systemu finansowania remontu oraz zasobów danych. Zakończone badania terenowe związane z opracowywaniem ankiet dla obszarów referencyjnych oraz prace nad rozdziałami stanowiącymi treść raportu. Zasadnicza treść dokumentu została opracowana do końca 2022 roku. Opublikowanie raportu zaplanowano na początek 2023 roku.

- 2) Nawiązano współpracę z Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu. W lipcu br. w Muzeum zorganizowano szkołę letnią *Tłoka ciesielska*, skierowaną do pracowników Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków. W wydarzeniu wzięło udział 15 osób. W ramach szkoły zorganizowano zajęcia praktyczne i teoretyczne, mające służyć podniesieniu wiedzy i kompetencji pracowników WUOZ-ów odpowiedzialnych za architekturę drewnianą.
- 3) Nawiązano współpracę z Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie. Dnia 28.09.2022 zorganizowano we współpracy z Muzeum seminarium *Wiedza zapomniana. Budownictwo drewniane i tradycje ciesielskie w Polsce*, połączone z wizytą studyjną w prywatnym skansenie *Zagroda Apolonia* w Podłężu.
- 4) Rozpoczęto realizację projektu *Dziedzictwo a zmiany klimatu, Rozpoznanie wyzwań i potrzeb*, realizowanego we współpracy z Riksantikvaren (Norwegia), dotyczącego relacji pomiędzy ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym a przeciwdziałaniem zmianom klimatu. W ramach działań zrealizowano dwie wizyty studyjne (w Norwegii i w Polsce) a także opracowano raport podsumowujący projekt.
- 5) Przygotowano dokumentację niezbędną do ogłoszenia postępowania służącego wyłonieniu wykonawcy robót budowlanych przy Willi „U Dziadka”. Postępowania unieważniono z powodu zbyt wysokiej ceny zgłoszonej przez potencjalnego wykonawcę. W związku z tym podjęto decyzję o wykonaniu najpilniejszych prac zabezpieczających obiekt, które planowane są do wykonania w pierwszym kwartale 2023 roku.
- 6) Opublikowano dwa praktyczne poradniki omawiające zagadnienia związane z architekturą drewnianą: *Poradnik opiekuna domu drewnianego*

opracowany przez Filipa Gawlińskiego oraz Ocena stanu technicznego zachowania budynku drewnianego autorstwa Piotra Horodyskiego. Dodatkowo w ramach opracowania Piotra Horodyskiego zrealizowano materiał filmowy, gdzie autor omawia zagadnienia przedłożone w podręczniku.

- 7) W ramach działań promocyjno – edukacyjnych zrealizowano materiał filmowy, prezentujący budownictwo i architekturę drewnianą Zakopanego. W materiale omówiono problemy konserwatorskie architektury drewnianej, a także zaprezentowano dobre i złe praktyki wobec zabytków.

Realizacja zadania statutowego nr 17.

### 7. Współpraca międzynarodowa

W 2022 r. przedstawiciele NID uczestniczyli w cyklicznie odbywających się oficjalnych i roboczych spotkaniach międzynarodowych platform współpracy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym:

- European Heritage Heads Forum, EHHF, (maj 2022, Szkocja),
- Baltic Region Heirtage Forum, BRHC, (czerwiec, Norwegia; wrzesień-online, październik, Litwa),
- HEREIN. Heritage Network (marzec, on-line), grupa robocza HEREIN dot. zabytkowych ogrodów (marzec, październik on-line)
- European Archeologie Consilium, EAC: zarząd główny (marzec, Austria; październik, Niemcy), grupa robocza Archaeological Archives (marzec, Austria), grupa robocza Articulating significance of archaeological sites (marzec, Austria). grupy roboczej EAC Guidelines for the use of Lidar in Heritage Management (lipiec online). Na Walnym Zgromadzeniu EAC, Agnieszka Oniszczyk została wiceprzewodniczącą EAC.

Eksperci z NID w 2022 r. uczestniczyli w:

- 23. Heritage Symposium: Archeology and Natural Enviroment (marzec, Austria)
- spotkaniu w ramach projektu SEADDA - Saving European Archaeology from the Digital Dark Age (maj, on-line);
- corocznym spotkaniu Krajowych Konserwatorów Zabytków Niemiec, (maj, Niemcy);
- spotkaniu Grupy Polskich i Niemieckich Ekspertów w dziedzinie ochrony zabytków, ustalono dalsze działania związane, z rozwijaniem współpracy (maj, Niemcy);
- udział w pracach zespołu realizującego projekt LIVIND – Creative and Living Cultural Heritage as a Resource for the Northern Dimension Region poświęconego

działaniom wspierającym realizację celów zrównoważonego rozwoju w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie Europy Północnej (czerwiec, Finlandia);

- udział w Meeting of the States Parties to the 1970s Convention (Paryż)
  - corocznej konferencji Rady Europy pn „Cultural routes of the Council of Europe, (październik, Grecja);
  - spotkaniu Komitetu ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP) Rady Europy, na którym postanowiono o usunięciu Federacji Rosyjskiej oraz przedstawiono stan realizacji kolejnych projektów. , (listopad, Francja)
  - dorocznym spotkaniu komitetu naukowego ICOMOS – Int. Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI) i konferencji „The efficacy of public and private partnership in heritage conservation”, (październik, Turcja).
  - spotkaniu dotyczącym działań prowadzonych przez Defense POW/MIA Accounting Agency (DPAA) – jednostką Departamentu Stanu, która zajmuje się poszukiwaniami jeńców wojennych oraz żołnierzy zaginionych w walce (MIA) w związku z przeszłymi konfliktami, w które zaangażowane były wojska amerykańskie.
  - przygotowaniu wniosku grantowego do programu Horizon Europe (HORIZON), zadanie Effects of climate change and natural hazards on cultural heritage and remediation (HORIZON-CL2-2022-HERITAGE-01-08), tytuł wniosku: TRIQUETRA Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening cultural heritage. Projekt ruszy formalnie 01.01.2023 roku. Wizyty studyjne w ramach współpracy międzynarodowej:
    - wizyta studyjna w Minjastofnun/Cultural Heritage Agency of Iceland, Reykjavik, podczas której przedstawiciele NID zapoznali się z systemem ochrony zabytków archeologicznych w Islandii (czerwiec, Islandia).
    - wizyta studyjna w Riksantikvaren w Oslo, podczas której przedstawiciele NID zapoznali się z zagadnieniami zmian klimatu w ochronie zabytków, w tym przygotowaną strategią krajową (październik, Norwegia). W listopadzie odbyła się wizyta norweskich ekspertów w Polsce w Krakowie.
- Pracownicy NID uczestniczyli i prezentowali wystąpienia w krajowych konferencjach poruszających międzynarodową problematykę ochrony zabytków: konferencji pt „Organizacje międzynarodowe a Konwencja z 1972 roku” na Uniwersytecie Adama Mickiewicza (czerwiec, Poznań)
- konferencji pn. Ochrona dóbr kultury w działaniach sił zbrojnych RP w kraju i poza granicami (listopad, Wrocław).

W czerwcu 2022 r. w Krakowie odbyło się posiedzenie Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej miejsca światowego dziedzictwa UNESCO – „Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat” z udziałem przedstawicieli z Ukrainy z: Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej, Lwowskiej Galerii Sztuk Pięknych i podległego jej Rezerwatu Historyczno-Architektoniczny w Żółkwi oraz UKN ICOMOS oraz Politechniki Lwowskiej. Po stronie polskiej oprócz pracowników NID od lat zaangażowanych w ochronę i badanie drewnianych cerkwi, uczestniczyli: Małopolski WKZ, Podkarpacki WKZ, Dyrektor DOZ, przedstawiciel Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą Polonika. W trakcie spotkania omówiony został aktualny stan zachowania polskich i ukraińskich drewnianych cerkwi oraz kwestie dalszego rozwoju współpracy.

## **8. Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie**

Centrum zostało powołane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako główny ośrodek koordynacji rządowej pomocy dla sektora kultury na Ukrainie. Od 1 kwietnia br. pomoc koordynowana przez Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie trafiła do ponad 111 instytucji, które otrzymały łącznie 800 palet pomocy, głównie skierowanej do muzeów, w tym do rezerwatów historyczno-kulturalnych, archiwów, bibliotek i innych instytucji kultury. NID zrealizował zakupy materiałów i sprzętu na potrzeby ukraińskich instytucji kultury w wysokości ponad 2 mln złotych.

Początkowo transporty były realizowane za pośrednictwem PKP Cargo. Następnie na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o numerze DOZ. 0102.8.2022.MK z dnia 12 kwietnia 2022 r. zostało zawarte w dniu 19 maja 2022 roku porozumienie pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Rządową Agencją Rezerw Strategicznych (RARS). Zawarcie przedmiotowego porozumienia przyczyniło się docelowo do usprawnienia procedury zakupowej, choć jego wdrożenie po stronie RARS wymagało początkowo czasu. Na podstawie zgłoszonego do Centrum zapotrzebowania przez ukraińskie instytucje kultury, opracowana została lista zakupowa dla RARS. Każde zgłoszenie było weryfikowane przez pracowników Centrum, którzy po jego otrzymaniu dzwonili do danych instytucji prosząc o więcej informacji dotyczących zgłoszonego zapotrzebowania na środki dla zabezpieczenia zabytków. Warto wskazać, że niektóre zgłoszenia były nieprecyzyjne, dlatego że instytucje prosiły o środki do pakowania zabytków, jednocześnie nie wskazując, o jaki zabytek chciałyby zadbać. Posiadający wiedzę fachową pracownicy Instytutu w trakcie bieżących kontaktów z Ukraińcami wspólnie ustalali metodę zabezpieczenia danego obiektu,

a następnie wysyłano tym instytucjom pomoc zgodną ze specyfikacją przedstawionych przez nich obiektów. Nasze wsparcie wykraczało więc poza kwestie związane z dostarczeniem materiałów, wielokrotnie obejmując również wsparcie eksperckie.

Zapotrzebowania od instytucji kultury z całej Ukrainy ciągle wpływają. Centrum na bieżąco aktualizuje bazę potrzeb zgłaszanych przez instytucje na Ukrainie, weryfikuje zgłoszenia i organizuje transporty do Lwowa, Kijowa oraz innych miejscowości we współpracy z partnerami krajowymi i zagranicznymi. Aby zapewnić efektywną organizację, regularnie komunikuje się z grupą roboczą „Heritage Emergency Response Initiative”, powołaną przez Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy w celu efektywnej dystrybucji pomocy materialnej instytucjom kultury. Centrum odpowiada na bieżąco aktualizowane i zweryfikowane potrzeby ukraińskich instytucji kultury i służb konserwatorskich, aktywnie współpracuje z powołanymi przez Ministra Tkaczenkę pełnomocnikami odpowiedzialnymi za pomoc ukraińskiemu sektorowi kultury.

Centrum zbiera również informacje dotyczące zniszczeń ukraińskiego dziedzictwa kulturowego oraz poniesionych strat. Na bieżąco analizuje źródła ukraińskie, tworząc bazę wiedzy o działaniach na terenie Ukrainy. Upowszechnia wiedzę na temat skali zniszczeń, w tym poprzez profil na Facebooku, a także stronę internetową – [www.ukraina.nid.pl](http://www.ukraina.nid.pl) (1651 odśłon).

W oparciu o doświadczenie specjalistów systematycznie realizujących zadania własne NID, CPKU przygotowało:

- tłumaczenie na język ukraiński tekstu *Rekomendacji Warszawskiej w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego* (ang. *Warsaw Recommendation on Recovery and Reconstruction of Cultural Heritage*), która została przyjęta w formie zalecenia przez Komitet Światowego Dziedzictwa podczas 42. Sesji w 2018 roku. Tłumaczenie dostępne jest w formie cyfrowej i książkowej.
- ulotkę informacyjną o CPKU. Dostępna w formie drukowanej.
- Raport poświęcony problematyce ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego uciekających przed wojną społeczności ukraińskich w Polsce – stan na maj 2022 r. Publikacja dostępna jest w formie cyfrowej.
- Wybór ukraińskich przepisów wywozowych i tłumaczenie ich na język polski. Publikacja jest dostępna w formie cyfrowej i książkowej.

- Tłumaczenie na język ukraiński Dobrych praktyk z zakresu wykorzystywania dokumentacji zabytków architektury przygotowanych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków. Dokument dostępny jest w wersji cyfrowej.
- Poradnik nt. nowoczesnych technologii w inwentaryzacji zabytków - publikacja dostępna jest w formie cyfrowej.
- Raport z działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie pt. Saving Ukraine's Culture. Publikacja przygotowana w formie cyfrowej i książkowej.

Reagując na aktualne wyzwania z nielegalnym wywozem i przemieszczeniem dóbr kultury, pracownicy NID, na zaproszenie Krajowej Administracji Skarbowej, wzięli udział w szkoleniach funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz celników - kwiecień i wrzesień online. Na podstawie wieloletnich doświadczeń wskazuje się na charakterystykę najczęściej przemycanych obiektów, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków archeologicznych, numizmatyki i ikon. W szkoleniu uczestniczyło około 400 osób.

W 2022 r. przygotowywano w tym zakresie kolejne projekty o charakterze międzynarodowym.

Centrum aktywnie uczestniczy również w inicjatywach pomocowych organizowanych przez UNESCO dla muzeów. Współpracowaliśmy również z UNESCO nad Raportem dotyczącym uchodźców w kontekście potrzeb ochrony niematerialnego dziedzictwa. Pogłębione analizy i studia, znajdują odzwierciedlenie w Raporcie UNESCO, który został opublikowany w czerwcu. Przygotowując wkład polski chcieliśmy pokazać nie tylko zaangażowanie naszych instytucji kultury, w tym muzeów, które otworzyły się na uchodźców z Ukrainy, ale też opowiedzieć o projektach przygotowanych przez Centrum tj. scenariuszach lekcji dla uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych dotyczących wspólnego polsko-ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, które w ubiegłym roku szkolnym trafiły do szkół patronackich UNESCO, stanowiąc materiał dydaktyczny dla uczniów i nauczycieli z zakresu niematerialnego dziedzictwa kulturowego Ukrainy.

Najnowszym osiągnięciem Centrum jest sporządzenie autorskiej, uwzględniającej rozwój najnowszych technologii, metody inwentaryzowania strat w dziedzictwie architektonicznym i archeologicznym. Jej wdrożenie byłoby pierwszym, niezbędnym etapem do systemowych działań narzeczy odbudowy i rekonstrukcji w warunkach powojennych. W ramach projektu zakładamy szkolenie ukraińskich specjalistów i wsparcie w zakresie wiedzy eksperckiej, w tym w zakresie stosowania nowych technologii, nierzadko dotychczas wykorzystywanych głównie przez wojsko. Pismem z 4 października br. Minister Kultury i Polityki

Informacyjnej Ukrainy, potwierdził zaangażowanie strony ukraińskiej w polsko-ukraiński projekt inwentaryzacji strat.

Centrum przygotowało również tzw. „panele ukraińskie” w ramach licznych konferencji naukowych, eksperckich oraz wydarzeń o znaczeniu kulturalnym, czy gospodarczym, przybliżających uczestnikom przedmiotowych wydarzeń problematykę ochrony ukraińskiego dziedzictwa kulturowego w czasie konfliktu zbrojnego. Jednym z takich spotkań była 26. Konferencja Generalna ICOM, która odbyła się w Pradze w dniach 19-26 sierpnia br., czy 7. Edycja Kongresu 590, która odbyła się w dniach 22-23 czerwca 2022 w Nadarzynie pod patronatem honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jak również panel pt: Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń w objętej wojną Ukrainie: potencjał istniejących metod, instrumentów i technologii zorganizowane w dniu 8 czerwca br. w Krakowie, w ramach obchodów 60- lecia misji NID.

Informacje na temat działalności Centrum była rozpowszechniane poprzez udział w panelach dyskusyjnych dotyczących obecnej sytuacji i odbudowy Ukrainy:

- w trakcie Weekendu Architektury w Gdyni, zorganizowanym przez Instytut Pileckiego w Berlinie w sierpniu.
- w ramach wydarzenia pn „Sztuka w Zagrożeniu. Zagrożenia dla kultury i ludzkiego życia w czasie wojny, wyzwań środowiskowych i pandemii” organizowanego przez Instytut Polski w Paryżu, wrzesień
- w panelu dyskusyjnym pn. Odbudowa Ukrainy: nadzieja, perspektywy i wyzwania, w grudniu współorganizowanym przez Instytut Polski w Paryżu, grudzień,
- spotkaniu grupy roboczej stałych przedstawicielstw przy UNESCO wspierających Ukrainę, pn. Group of Friends - grudzień Paryż

Ponadto CPKU zorganizowało następujące wydarzenia o charakterze naukowym:

- w sierpniu odbyły się warsztaty online na temat nowoczesnych technologii w inwentaryzacji zabytków. Spotkanie odbywało się w języku ukraińskim.
- wykład pt. „Documenting the war. Protection of cultural heritage of post-conflict territories as part of modern stabilization operations. Polish military contingents in Iraq and Afghanistan 2003-2012”. w Kijowie, październik 2022.



- w listopadzie Międzynarodowe warsztaty online pn. The Warsaw Recommendation – Introduction to Heritage Recovery. Zorganizowany w ramach obchodów 50-lecia Konwencji światowego dziedzictwa naturalnego i kulturalnego UNESCO. W wydarzeniu wzięło udział około 200 słuchaczy.

Realizacja zadania statutowego nr 1, 15, 16.

## E. Aneksy

Tabela XIV. Udział pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Lp.	Imię i Nazwisko	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1.	Joanna Piotrowska	XI Konferencja Naukowa Stowarzyszenia Miłośników Witraży Ars Vitrea Polona "Twórcy witraży. Projektanci, wykonawcy i konserwatorzy", Lidzbark Warmiński 27-29.05.2022	Nowożytny medalion witrażowy w kościele Świętego Szczepana w Rożyńsku Wielkim
2.	Agnieszka Olczyk, dr Ewa Waryś	Sesja konserwatorska "Zespół fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk". Dalsze perspektywy ochrony, opieki i zarządzania zabytkami militarnymi z pierwszej połowy XX wieku", 29.06.2022, Ruda Śląska	Zarys dziejów, ocena stanu zachowania i ocena wartości zabytkowych zespołu fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk"
3.	Agata Mucha	Konferencja w ramach 25. Święta Zabawki Drewnianej w Stryżawie, 3 czerwca 2022 r. Stryżawa (woj. małopolskie)	Zabawkarstwo żywiecko-suskie. Monitoring Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego - czyli rzecz o stanie żywotności zjawiska.
4.	Agata Mucha	Dwudniowe warsztaty dla rzemieślników i rękodzielników działających w ramach LGD w woj. małopolskim i opolskim (obróbka drewna, haft opolski), 28 czerwca 2022 r. Gogolin (woj. opolskie)	Niematerialne dziedzictwo kulturowe - jak z niego czerpać, by źródło stale biło?
5.	Dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski, Politechnika Łódzka, Pracownia terenowa NID w Łodzi	Ko nferencja towarzysząca otwarciu wystawy jubileuszowej NID : Co jest zabytkiem? Badania w procesie rozpoznawania dziedzictwa kulturowego	Problematyka badań i ochrony sakralnego dziedzictwa drewnianego
6.	Dr inż. arch. Maria Dankowska , Pracownia	Konferencja towarzysząca otwarciu wystawy jubileuszowej NID : Co jest zabytkiem? Badania w procesie rozpoznawania dziedzictwa kulturowego	Studium ochrony wartości kulturowych – wieloaspektowe rozpoznanie dziedzictwa kulturowego

	terenowa NID w Łodzi		
7.	Anna Michalska	Konferencja towarzysząca otwarciu wystawy jubileuszowej NID : Co jest zabytkiem? Badania w procesie rozpoznawania dziedzictwa kulturowego	Czego możemy dowiedzieć się o zabytkach badając archiwalia?
8.	Łuczak Tomasz	"Weekend z kulturą Hazów w Rawiczu	bez wystąpienia
9.	Łuczak Tomasz	Dziedzictwo kulturowe: szanse i wyzwania dla samorządów w Uniejowie, woj. łódzkie	bez wystąpienia
10.	Palacz Teresa i Łuczak Tomasz	konf. prasowa - otwarcie wystawy "EKO-ETNO Natura dawnej wsi" w Muzeum Okręgowym w Lesznie	czynny udział
11.	Palacz Teresa	Wystąpienie w trakcie warsztatów NDK w Lesznie	"60 lat misji NID w Wielkopolsce (30-letnie OT w Poznaniu)"
12.	Palacz Teresa	Jubileusz 165-lecia Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk - Poznań	bez wystąpienia
13.	Sapeta Adam	Rewitalizacja w perspektywie finansowej 2021-2027, 20 czerwca 2022, Rzeszów	Działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w procesie rewitalizacji
14.	Marcin Sabaciński	Przestępczość przeciwko dobrom kultury i CITES - CrimART 24-29 kwietnia, 23-25 maja Kraków	Zwalczanie nielegalnych wykopalisk i nielegalnego obrotu zabytkami archeologicznymi; Zwalczanie nielegalnego handlu zabytkami archeologicznymi na portalach aukcyjnych oraz współpraca policji i instytucji kultury
15.	Marcin Sabaciński	Badania proveniencyjne w pracy inwentaryzatora muzealnego i w procesie zarządzania kolekcją, 19-20 maja 2022 Wrocław	Proweniencja zabytków archeologicznych przekazywanych do muzeów.
16.	Marcin Sabaciński	Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych i konfliktach zbrojnych Gdynia 10 czerwca 2022	Nielegalny obrót zabytkami archeologicznymi z Ukrainy na przykładzie doświadczeń Narodowego Instytutu Dziedzictwa.
17.	Renata Stachańczyk	0.05.2022, konferencja ICOMOS pt. „Dostosowanie zabytków dla potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami – przepisy, zasady, dobre praktyki”	Ogrody zabytkowe - czy dla wszystkich?
18.	Tomasz Błyskosz	Ogólnopolska konferencja pn. Dźwigi krajobrazie Gdańska, 25.05.2022 r., NMM Gdańsk	Dźwigi współczesnym symbolem Gdańska

19.	Tomasz Błyskosz	Konferencja szkoleniowa Oddziału Gdańskiego PTTK, 9.06.2022 r., Gdańsk	Modernizm w Gdańsku
20.	Nina Glińska (wraz z Marcinem M. Przybyłą)	Konferencja Sprawozdawcza Krakowskiego Ośrodka Archeologicznego, 20-21.06.2021, Pracownia Archeologiczna Krakowskiego Oddziału IAiE PAN w Igołomii	Kilka słów o wynikach nieinwazyjnych badań archeologicznych przeprowadzonych w 2021 r. na "Grodzisku" w Wiślicy.
21.	Andrzej Siwek	Dostosowanie zabytków do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami - przepisy, zasady, dobre praktyki", w Łazienkach Królewskich w dniach 9-10 maja 2022.	Wymóg dostosowania zabytków dla osób ze szczególnymi potrzebami, jako katalizator kategoryzacji zabytków
22.	Katarzyna Zalasńska	50 years of the UNESCO World Heritage Convention. Achievements and Challenges in Europe (Międzynarodowe Centrum Kultury), 9-10 czerwca 2022, Kraków	Referat o działalności Centrum Pomocy dla Ukrainy na Ukrainie
23.	Monika Bogdanowska	Cel dziedzictwo: ochrona dóbr kultury - polskie odpowiedzi na bieżące pytania, Kraków , 21.04.2022	"Ochrona dóbr kultury - polskie odpowiedzi na bieżące wyzwania" – udział w panelu eksperckim
24.	Monika Bogdanowska	„Przyszłym Pokoleniom”. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID), 22 kwietnia 2022, Warszawa	„60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa” – prowadzenie panelu
25.	Monika Bogdanowska	VIII Konferencja Naukowej z cyklu „Prawne formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”, „Człowiek, samorząd i państwo wobec zagrożeń zabytków w trakcie pokoju i w czasie wojny” (UJ), 1 – 2 czerwca 2022, Kraków	„Czterech jeźdźców Apokalipsy w ochronie zabytków” – wystąpienie z referatem
26.	Monika Bogdanowska	50 years of the UNESCO World Heritage Convention. Achievements and Challenges in Europe (Międzynarodowe Centrum Kultury), 8 – 10 czerwca 2022, Kraków,	“The WHL – trends and obstacles. Changes in the implementation of the Convention” - moderacja sesji
27.	Monika Bogdanowska	Obchody Jubileuszu 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział w Krakowie, 8 czerwca 2022, Kraków	„Ochrona zabytków w obliczu zmian klimatycznych. Między tradycją, a nowymi wyzwaniami ochrony zabytków” - udział w panelu eksperckim
28.	Monika Bogdanowska	World Urban Forum (UN Habitat), 28 czerwca 2022, Katowice+	„Dziedzictwo ma wartość dla miasta. Dlaczego dziedzictwo kulturowe jest ważne dla zrównoważonego rozwoju miast? - doświadczenia i wyzwania z perspektyw Polski” – udział w panelu eksperckim
29.	Monika Bogdanowska	Obchody Jubileuszu 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Pracownia Terenowa w Katowicach, „Zespół fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk" - dalsze perspektywy ochrony, opieki i zarządzania zabytkami militarnymi z 1 poł. XX w" (NID), 29 czerwca 2022 , Ruda Śląska	Wystąpienie otwierające

30.	Monika Bogdanowska	Cykl „DNA Krakowa” (Muzeum Krakowa), 30 czerwca 2022. Kraków	„Zabytki –ważne dla Krakowian?” - udział w panelu eksperckim
31.	Katarzyna Zalasńska	EHHF 18.05-20.05.2022, Edynburg	prezentacja działalności Centrum Pomocy dla Ukrainy na Ukrainie
32.	Małgorzata Maksymiuk	27-29 maj 2022 konferencja „Twórcy witraży, projektanci, wykonawcy i konserwatorzy”	„Dziewiętnastowieczni twórcy szyb trawionych i ich warszawscy kontynuatorzy z przełomu XIX i XX wieku”
33.	Dąbrówka Lipska	Zabytkowa Architektura Drewniana w Ośrodkach miejskich - problematyka ochrony, 25-27 maja 2022 r., Warszawa	Osiedle na warszawskich Jelonkach - nowe spojrzenie
34.	Dąbrówka Lipska	Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń w objętej wojną Ukrainie: potencjał istniejących metod, instrumentów i technologii, PANEL w ramach 60-lecia NID, 8 czerwca 2022 r., Kraków	Rozważania nad odbudową zniszczonych wojną dóbr kultury – Rekomendacja Warszawska jako punkt wyjścia.
35.	Aleksandra Brodowska	Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń w objętej wojną Ukrainie: potencjał istniejących metod, instrumentów i technologii, PANEL w ramach 60-lecia NID, 8 czerwca 2022 r., Kraków	Ochrona dziedzictwa niematerialnego w czasie wojny jako fundament odbudowy uwzględniającej potrzeby społeczności
36.	Karol Czajkowski	Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń w objętej wojną Ukrainie: potencjał istniejących metod, instrumentów i technologii, PANEL w ramach 60-lecia NID, 8 czerwca 2022 r., Kraków	Digitalizacja jako kluczowa forma zabezpieczenia dziedzictwa w obliczu wojny – rozwój inwentaryzacji poprzez nowe technologie
37	Małgorzata Maksymiuk	konferencja naukowa z cyklu “Architektura miast”.Za zamkniętymi drzwiami. Wystrój wnętrz XIX i XXw. 29-30 września 2022, Bydgoszcz	Szyby trawione we wnętrzach XIX i XX wieku
38	Jakub Wrzosek	8.09.2022, konferencja i finisaż wystawy „POLIŚ o przeszłości”	Podziemne ślady powietrznej walki. Miejsce upadku Messerschmitta Bf 110 w świetle badań archeologicznych prowadzonych w związku z budową obwodnicy Marek, elementu projektu budowy trasy S 8.
39	Agata Byszewska-Łasińska	28 European Association of Archeologists, 30.08.-4.09.2022, Budapeszt	Heritage at your fingertips - innovative methods of dissemination of archaeological heritage
37.	Balik Katarzyna	„Standardy konserwatorskie jako kryterium działań w ochronie zabytków prowadzonych przez muzea na wolnym powietrzu w Polsce” - 4-5 października 2022 r. , Muzeum w Ciechanowcu	Standardy prowadzenia działań w zabytkowych parkach, ogrodach i innych formach zieleni komponowanej.”

38	Renata Stachańczyk	„Standardy konserwatorskie jako kryterium działań w ochronie zabytków prowadzonych przez muzea na wolnym powietrzu w Polsce" - 4-5 października 2022 r. , Muzeum w Ciechanowcu	prowadzenie i podsumowanie sesji dot. zieleni, podsumowanie
39.	Agnieszka Olczyk, dr Ewa Waryś, Dorota Bajowska, Agata Mucha	Dziedzictwo Kulturowe Śląska. Działalność Pracowni Terenowej NID w Katowicach (12 lipca 2022)	Prezentacja działalności PT Katowicach w zakresie Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego
40.	Agata Mucha	II Międzynarodowy Kongres Wołoski w Ochotnicy Dolnej (15 września 2022)	„Baca na Liście? Słów kilka o kulturze wołoskiej oraz folklorze obszarów górskich w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego".
41.	Waldemar Witek; Marta Żukowska-Bosy; Maciej Słomiński; Radosław Walkiewicz	Ochrona dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Czaplinek, 02.07.2022, Siemczyno - 4 wystąpienia	Krajobraz kulturowy gminy Czaplinek' Dziedzictwo archeologiczne gminy Czaplinek; Budowle dawnego Czaplinka; Oryginalny (nietypowy) układ urbanistyczny Czaplinka
42.	Waldemar Witek	Kamienie młyńskie w kościołach Warmii i Mazur, 07-09 września 2022 - Olsztyn	Inwentaryzacja kamieni młyńskich w gotyckich kościołach powiatu sławieńskiego
43.	Maciej Słomiński	Historyczne klasztory w krajobrazie Polski, 15 września 2022, Trzebiatów (EDD)	Średniowieczne klasztory na Pomorzu Zachodnim
44.	Grajewski Grzegorz	"Dolnośląskie zabytki: problemy, działania, perspektywy", 10.9.2022, Żeliszów	Ochrona i opieka nad zabytkami sprawowana przez samorzady - okiem współuczestniczącego widza.
	Robert Kola	Muzea w obiektach przemysłowych jako spoiwa społeczności w rewitalizacji, 21.06.2022, Końskie	Konserwatorski dylemat przywracania urządzeń dawnych do stanu czynnego
	Robert Kola	Sesja naukowa pt "Wokół wartości zabytków", towarzysząca otwarciu wystawy NID "Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa" , 3.08.2022	Konserwatorski dylemat przywracania urządzeń dawnych do stanu czynnego

	Andrzej Gliwa	W obliczu zagrożenia. Wojna Rzeczypospolitej z Osmanami i najazd ord tatarskich na Ruś Czerwoną w 1672 r., 29 września 2022, Przemyśl	Pamięć zbiorowa najazdów tatarskich na obszarze powiatu jarosławskiego, lubaczowskiego, przemyskiego i przeworskiego - rekoniesans badawczy
	Anna Fortuna-Marek	Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji NID; 6 września 2022, Rzeszów	Działalność Oddziału Terenowego NID w Rzeszowie
	Anna Fortuna-Marek	Debata: Rola współpracy interesariuszy w procesie ochrony zabytków i zarządzania dziedzictwem kulturowym	
	Bożena Stanek-Lebioda	Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji NID, 2 sierpnia 2022, Lublin	Działalność Pracowni Terenowej w Lublinie
	Ewa Prusicka	Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji NID, 2 sierpnia 2022, Lublin	Problematyka badań i ochrony dziedzictwa archeologicznego na obszarze Lubelszczyzny i Podkarpacia
	Anna Sikora-Terlecka	Przyszłym pokoleniom. 60 lat misji NID, 2 sierpnia 2022, Lublin	Dziedzictwo niematerialne Lubelszczyzny i Podkarpacia
	Iwona Górska	Podlaskie Pomniki Historii, 24.06.2022 Tykocin	Pomniki Historii w województwie podlaskim
	Joanna Piotrowska	Kamienie młyńskie w kościołach Warmii i Mazur, 7-8.09.2022, Olsztyn	Przygotowanie i współprowadzenie objazdu po kościołach z wmurowanymi kamieniami młyńskimi na terenie woj. warmińsko-mazurskiego
	Mirostław Trojcki	V konferencja społecznych i instytucjonalnych badaczy dziedzictwa Wielkiej Wojny; 7.09.2022, Giżycko	Projekt digitalizacji zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych w NID
	Łukasz Młynarski	Znane i mniej znane dziedzictwo kulturowe regionu świętokrzyskiego, 6.07.2022, Ośrodek Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach	Weryfikacja i monitoring zabytków nieruchomych oraz ruchomych w województwie świętokrzyskim w działaniach Pracowni Terenowej NID w Kielcach

	Nina Glińska	Znane i mniej znane dziedzictwo kulturowe regionu świętokrzyskiego, 6.07.2022, Ośrodek Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach	Weryfikacja i monitoring zabytków nieruchomości oraz ruchomych w województwie świętokrzyskim w działaniach Pracowni Terenowej NID w Kielcach
	Andrzej Siwek	Ciechanowiec 4 – 5 października 2022 r., Konferencja naukowa "Standardy konserwatorskie jako kryterium działań w ochronie zabytków prowadzonych przez muzea na wolnym powietrzu w Polsce"	„Wystąpienie wprowadzające – problematyka standardów postępowań konserwatorskich w KPOZiOnZ oraz działaniach NID” oraz „Standardy postępowań konserwatorskich w związku z obowiązkiem zapewnienia dostępności zabytków dla osób ze specjalnymi potrzebami”.
	Andrzej Siwek	Fundusze europejskie w kulturze. Podsumowanie i perspektywy. 3.10.2022. Warszawa	udział bierny
	Julia Włodarczyk	Wiedza zapomniana. Budownictwo drewniane i tradycje ciesielskie w Polsce	Udział bierny
	Julia Włodarczyk	Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji	Udział bierny
	Maria Badeńska-Stapp	Konferencja naukowa „Dostosowanie zabytków do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami – przepisy, zasady, dobre praktyki” Łazienki Królewskie, 9 - 10 maja 2022	Udostępnienie dla osób ze szczególnymi potrzebami zabytkowego Kantoru. Adaptacja budynku na potrzeby Urzędu Miasta i mediateki w ramach rewitalizacji w Żyrardowie.
	Maria Badeńska-Stapp	Muzea w obiektach przemysłowych jako spoiwa społeczności w rewitalizacji – konferencja w Końskich, 21.06.2022	Rewitalizacja a dziedzictwo kulturowe
	Maria Badeńska-Stapp	Szkolenie i seminarium z dziedzictwa niematerialnego 28-29 września w Opolu Lubelskim	Rewitalizacja a dziedzictwo kulturowe
	Maria Badeńska-Stapp	Konferencja Naukowa „Utracone dziedzictwo – zachowana pamięć”, 17 -18 listopada 2022 r. Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu	Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie– nić łącząca przeszłość z przyszłością. Rola samorządowej instytucji kultury w rewitalizacji historycznego miasta przemysłowego.
	Maria Badeńska-Stapp	Konferencja Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Działania NID i partnerów na rzecz prawidłowego ujmowania dziedzictwa kulturowego w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji  Marki 24-25.11.2022	Działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa  w zakresie rewitalizacji

	Maria Badeńska-Stapp	Mazowieckie Forum Dziedzictwa, 30 listopada 2022, Mazowiecki Urząd Marszałkowski	Rola dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji
	Olga Mazurek	Konferencja naukowa Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatycznych. Problemy hydrologiczne zabytków archeologicznych i terenów zieleni. Kraków, 14-15.11.2022	Udział bierny
	Olga Mazurek	Konferencja Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Działania NID i partnerów na rzecz prawidłowego ujmowania dziedzictwa kulturowego w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji Marki 24-25.11.2022	organizacja
	Karolina Grabowska - Garczyńska	"Badania w sektorze kultury. Dostępność" (w dniach 17-18 listopada 2022 roku w Auditorium Maximum w Krakowie).	Udział bierny
	Karolina Grabowska - Garczyńska	Konferencja Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Działania NID i partnerów na rzecz prawidłowego ujmowania dziedzictwa kulturowego w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji Marki 24-25.11.2022	organizacja
	Krzysztof Szewczyk	Konferencja Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Działania NID i partnerów na rzecz prawidłowego ujmowania dziedzictwa kulturowego w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji Marki 24-25.11.2022	organizacja
	Krzysztof Szewczyk	Muzea w obiektach przemysłowych jako spoiwa społeczności w rewitalizacji – konferencja w Końskich, 21.06.2022	organizacja
	Stacharćy k Renata	Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu. Problemy hydrologiczne zabytków archeologicznych i terenów zieleni", 14-15 listopada 2022, Muzeum Krzysztofory w Krakowie	Woda w parku krajobrazowym
	Renata Stacharćy k	Polsko-niemiecka konferencja pt. Ogrody i parki Łużyc. Dziedzictwo kulturowe Europy, 20-23 października 2022, Pałac Książęcy w Żaganii	Widok "na" i widok "z". Konflikty w otoczeniu zabytku ogrodowego
	Agata Byszewska -Łasińska	Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatycznych. Problemy hydrologiczne zabytków archeologicznych i terenów zieleni., 14-15 listopada 2022, Kraków	Ochrona dziedzictwa podwodnego w teorii i w praktyce



	Agnieszka Makowska	Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatycznych. Problemy hydrologiczne zabytków archeologicznych i terenów zieleni., 14-15 listopada 2022, Kraków	Zarządzanie dziedzictwem archeologicznym w dobie intensywnych zmian klimatycznych: Program AZP+ i projekt TRIQUETRA
--	--------------------	--	---

Tabela XV. Artykuły i opracowania pracowników NID

Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
Michał Bugaj	Żmudna robota, czyli rzecz o historii badań wykopaliskowych pradziejowej osady obronnej w Wicinie, gm. Jasień, woj. lubuskie	Badania w służbie idei, czyli o potrzebie i sensie badań w obiektach zabytkowych na przykładzie Parku Mużakowskiego
Renata Stachańczyk	Forum Architektury Krajobrazu. Praktyka zawodowa, badania naukowe, dydaktyka, pod red. A. Ozimek, I. Sykta, Politechnika Krakowska, Kraków 2021	
Iwona Wildner-Nurek	Przyroda Parku Skaryszewskiego w Warszawie, pod redakcją M. Luniaka i M. Dziadosz, Warszawa 2021	Historia i współczesność parku
Iwona Wildner-Nurek	Wzorcowa Rewitalizacja Gmin w ramach projektu 1.1.3. KPOZiOZ	Zieleń zabytkowa w procesie rewitalizacji
Elżbieta Jagielska, Renata Stachańczyk, Anna Hanaka, Maciej Warchoń, Jakub Wrzosek, Agnieszka Makowska, Barbara Furmanik, Maciej Rymkiewicz, Ewa Popławska-Bukała,	Teksty do publikacji jubileuszowej	
Aleksandra Brodowska	Special Raport on intangible cultural heritage of displaced Ukrainian communities - the perspective of Poland	Publikacja on-line
Maria Badeńska-Stapp	Programowanie rewitalizacji na poziomie krajowym i regionalnym	Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji

#### Dodatkowe informacje:

Poza siedzibami oddziałów i pracowni terenowych, które są podnajmowane od podmiotów zewnętrznych, NID posiada własne nieruchomości budynkowe, których jest zarządcą:

- a) Pałac w Trzebinach – siedziba Pracowni Terenowej w Trzebinach, to wpisany do rejestru zabytków obiekt wraz z otaczającym go parkiem. Historyczny obiekt o powierzchni użytkowej ponad 1000m<sup>2</sup> wymagający na obecny stan techniczny kapitalnego remontu w każdym aspekcie konstrukcyjno-budowlanym oraz instalacyjnym.
- b) „Willa Foksal” – budynek pełniący obecnie funkcję jednego z obiektów użytkowanych jako archiwum NID. Pierwotnie należał do zespołu zabudowań dworcowych w Grodzisku Mazowieckim. Obiekt ten wpisany

jest do rejestru zabytków. Posiada powierzchnię użytkową ok. 400m<sup>2</sup> i także wymaga remontów i przebudowy dla dostosowania do zakładanego użytkowania, zwłaszcza w zakresie przepisów bezpieczeństwa pożarowego. Mimo bieżącej konserwacji budynek wymaga kapitalnego remontu budowlanego.

- c) Budynek przy ul. Brzozowej 35 w Warszawie – z uwagi na niedostateczny stan techniczny użytkowany głównie jako magazyn techniczny i archiwalny. Wpisany do rejestru zabytków wymaga także kompleksowego remontu dla wprowadzenia innej funkcji i umożliwienia jego prawidłowego użytkowania. Jego powierzchnia użytkowa wynosi ok. 450 m<sup>2</sup>
- d) Willa „ U Dziadka” – obiekt wpisany do rejestru zabytków. Aktualnie prowadzone jest działanie zmierzające do remontu konserwatorskiego z przebudową i zmianą sposobu użytkowania na budynek użyteczności publicznej – Centrum Architektury Drewnianej. Powierzchnia użytkowa ok. 260m<sup>2</sup>
- e) Budynek siedziby Oddziału terenowego w Gdańsku, to jedyny własny obiekt NID, którego stan techniczny jest zadowalający, co nie oznacza jednak, iż nie muszą być ponoszone nakłady na jego utrzymanie i bieżącą konserwację. Powierzchnia użytkowa obiektu, w którym prowadzona jest funkcja biurowa i magazynowa (archiwa), wynosi ok 660m<sup>2</sup>.